

# Hakarps Krönika

1961



# *Hakarps Hembygdsgråd*

Krönika 1961

## INNEHÅLL

	Sid.
Förord .....	3
Föreningens årsberättelse .....	4
Födda under år 1961 .....	6
Ingångna äktenskap .....	7
Avlidna under år 1961 .....	8
Hakarps kommuns förvaltning 1961 av Rune Wixe	10
Ett nytt och dock gammalt pastorat av Harald Möllerström .....	12
Polsk-svenska släkten Kusoffsky från Glasberga i Hakarp av Axel Mollstadius .....	15
Djur i Hakarps natur av Sven Lundmark .....	31
Hakarps byggnadsnämnds verksamhet av Axel Werner .....	40
Hundskatt i Hakarp .....	48
Hänt i Hakarp under 1961 .....	50

*Redaktionskommitté har varit Gunnar Hakeman  
Ivar Meurling och Eskil Lago.*

*Bilden på titelsidan visar kyrkan med skolhus och sockenstuga  
vid sekelskiftet.*

*Lavering av konstnären Sven Selberg efter ett foto från 1905.*

## Förord

Femtonde årgången av Krönikan innehåller sedvanliga befolkningsuppgifter samt kommunal redogörelse av kamrer Rune Wixe.

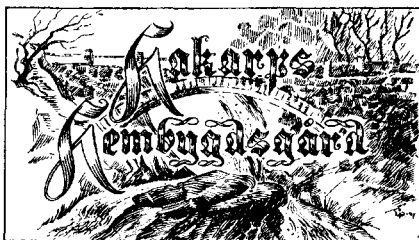
Kyrkoherde Harald Möllerström skriver om Hakarps nya och dock gamla pastorat och jaktvårdskonsulent Sven Lundmark, numera hakarpsbo, beskriver djurlivet i Hakarp i en riket illustrerad artikel.

Byggnadsnämndens ordf. folkskollärare Axel Werner låter oss ta del av de uppgifter som åligger byggnadsnämnden.

Överstelöjtnant Axel Mollstadius har forskat i ett livsöde från karolinska tiden och framlägger resultatet i en artikel om polacken Johan Kusoffski. Tidigt kom Kusoffski i tjänst hos svenskar i Polen och följde med, sedermera generallöjtnanten E. G. Qveckfeldt, till Stensholm, där han gifte sig och blev bosatt på torpet Glasberga. Han blev stamfader för en utbredd släkt som även redovisas i artikeln.

Vi uttalar vårt tack till samtliga bidragsgivare.

REDAKTIONEN



## *Årsberättelse 1961*

Föreningens styrelse under 1961 har bestått av Gunnar Hakeman ordf., Carl Eric Blomdahl kassör, Eskil Lago sekr., Ivar Meurling v. ordf., Ingrid Forsström. Viveka Castrup, Lennart Magnusson, Ivar Lundsten, Martin Fagerlund och Gottfrid Granemyr. Suppleanter har varit: Gustav Svensson, Ingvar Andersson och Anders Snöberg. Revisorer har varit Bror Thunberg och Gustav Hultman med Vidar Dahlstedt som suppleant.

Styrelsen har haft fyra protokollförda sammanträden och föreningen ett ordinarie sammanträde.

Årsmötet hölls den 8 april i Nordskogens skola och var som vanligt välbesökt. Vid mötet medverkade Hakarps Bygdekör med förnämlig sång och fru Sigrid Sjökvist, Huskvarna, med uppläsning. Under samkvämet som följde efter förhandlingarna höll jaktvårds-konsulent Sven Lundmark ett föredrag med film om "Vilt och viltvård i våra marker".

Föreningens sommarresa gick denna gång genom sydvästra Småland med Hyltebruk som vändpunkt. Resan företogs med buss den 20 augusti med 41 medlemmar som deltagare. Genom skogrika nejder gick färden utmed Nissastigen och första uppehållet gjordes vid Öreryds kyrka där Ivar Meurling beskrev kyrkans sevärdheter och särskilt den unika predikstolen från 1700-talet som byggts av allmogekonstnären Nilsson-Morin. Vid Smålands Stenar gjordes nästa uppehåll. Där besöktes hembygdsföreningens byggnader varvid samlingarna av gamla föremål studerades. Vid Långaryd mötte långarydssonen herr Gösta Linder som följde resenärerna genom sin hemsocken varvid hembygdsparken med sina byggnader vid Jansbergssjön besöktes. Genom Hyltebruk fortsattes så mot Nissaryds skans där herr Linder höll ett anförande om skansens betydelse som

försvarsverk i de många krigen mot danskarna i gångna tider. Sedan Södra Unnaryd passerats fortsatte färden mot färjestället vid sjön Bolmen. På motorfärjan skeppades sällskapet över till Bolmsö där besök gjordes i kyrkan. Ett anförande om Bolmsö gamla minnen hölls av en representant för Bolmsö hembygdsförening. Nästa mål blev Toftaholms pensionat söder om Värnamo. Där intogs lunch och gjordes ett längre uppehåll. Mot Värnamo och Jönköping ställdes så hemfärden men under vägen besöktes Byarums hembygdspark där gamla byggnader fått en stämmingsfull inramning av raka furustammar.

Söndagen den 22 oktober besökte 24 medlemmar Länsmuséet. Resan företogs med personbilar och muséets sevärdheter studerades ingående under ledning av Ivar Meurling. Efter museebesöket hölls ett samkväm med servering på kafé Västerport.

Föreningen har representerats vid Hembygdsförbundets årsmöte.

En krönika för 1960 har utgivits i 500 ex. Redaktionskommitté har varit Gunnar Hakeman, Ivar Meurling och Eskil Lago. Liksom förut har varje medlem erhållit ett exemplar för årsavgiften.

Medlemsantalet vid årets slut var 236 st.

#### *Inkomster och utgifter under 1961:*

Inkomster:		Utgifter:	
Årsavgifter .....	1.161:—	Krönika .....	4.616:90
Krönika .....	2.007:30	Hembygdsförbundet ....	25:—
Anslag .....	500:—	Skrivm., porton .....	57:20
Ränta .....	462:90	Utgifter vid årsmötet ..	128:75
	<u>Kr. 4.131:20</u>	Anslag för inredning av hemvärnsgården ....	500:—
Behållning från 1960 ..	12.203:55	Diverse .....	110:85
			<u>Kr. 5.438:70</u>
		Behållning till 1962 ....	10.896:05
	<u>Kr. 16.334:75</u>		<u>Kr. 16.334:75</u>

Hakarp i mars 1962

*Styrelsen*

# *Anteckningar ur församlingsböckerna*

## *Födda år 1961*

- 4/1 Åke Henry Blomberg, Hjärttorp 7.  
12/1 Jan Arne Lindqvist, Mossvägen 12.  
25/1 Carina Inga Ulla Bergström, Rambergssliden 15.  
26/1 Eva Margareta Wixe, Holavägen 14  
26/1 Britt Elsa Marina Sagemar, Hakarpsvägen 79  
29/1 Pär-Ole Sven Karlsson, Hakarpsvägen 71  
12/2 Dan Staffan Tisell, Hakarpsvägen 112  
14/2 Inger Alice Margareta Olsson, Lundenvägen 2  
17/2 Klas Erik Jonas Brusback, Stensholm 1:61  
28/2 Häkan Jan Lennart Roman, Kvarnvägen 15  
3/3 Kennet Mikael Creutz, Carlforsvägen 4  
6/3 Bengt Åke Gustav Randau, Solhemsgatan 10  
10/3 Anita Carina Jonsson, Carlfors  
11/3 Ulla Marie Hansson, Stiftelsevägen 9  
2/4 Maria Anna Birgitta Ekvall, Hallebergssliden 2  
16/4 Ingrid Kristina Ulrika Eriksson, Genvägen 3  
19/4 Sven Anders Bertil Nilsson, Ekebyvägen 2, Stensholm  
19/4 Ingrid Anni Carina Nilsson, Ekebyvägen 2, Stensholm  
28/4 Rosie Annika Nadori, Stensholm 1:176  
1/5 Tomas Karlsson, Egnahemsvägen 9  
7/5 Per Ulf Christer Larsson, Berghaga 5, Bråneryd  
10/5 Lennart Christer Nygren, Marieberg, Lexarp  
5/6 Ing-Marie Elisabet Käll, Lekstigen 8  
7/6 Annette Sylvia Magnusson, Vipevägen 36  
10/6 Anne Elisabeth Viveka Nilsson, Hallebergssliden 16  
14/6 Annica Elisabeth Svensson, Stiftelsevägen 1  
17/6 Ingalill Christina Bragd, Vikingavägen 7  
22/6 Marta Johanna Cecilia Huus, Vättergården, Brunstorp  
5/7 Bo Steve Torbjörn Johansson, Ekebyvägen 2, Stensholm  
13/7 Louice Maria Wallenborg-Oskarsson, Hakarpsvägen 92  
17/7 Barbro Eva Maria Andersson, Olstorspgatan 5  
17/7 Bengt Göran Thomas Karlsson, Skolgatan 13  
31/7 Per Evert Mikael Bernström, Fridelund, Kikstorp  
8/8 Maria Birgitta Bäck, Stensholmsvägen 16  
10/8 Birger Gunnar Mikael Karlsson, Ebbesvägen 8  
14/8 Aino Maria Liselott Claesson, Stiftelsevägen 9  
21/8 Britt Inga Margareta Jansson, Vipevägen 19  
12/9 Annika Elisabet Nero, Vikingavägen 4  
18/9 Lena Eivi Hermansson, Hagagatan 3  
28/9 Christina Karlsson, Fagerängsgatan 3



- 9/10 Laila Christina Gidlund, Ebbesvägen 28  
 16/10 Ann Emelia Mari Svensson, Töregatan 9  
 9/11 Per Stefan Johansson, Hjärttorp 7  
 25/11 Jan-Åke Harald Petersson, Carlforsvägen 5  
 1/12 Roger Rolf Svensson, Ebbesvägen 4  
 2/12 Anna Charlotta Elisabeth Roman, Smedtorpsgatan 34  
 5/12 Stefan Majoran, Strömmastigen 4  
 28/12 Ingela Gunvor Kristina Johansson, Olstorpsgatan 14  
 31/12 Björn Peter Jonas Knutsson, Stiftelsevägen 7, Stensholm

*Ingångna äktenskap 1961*

- Sigvard Johan Gunnar Rossing, Huskvarna och Kersti Gunvor Larsson, Hakarpsvägen 71  
 Bengt Gunnar Davidsson, Jönköping och Evy Hilda Astrid Johansson, Fagerslätt 1:1  
 Stig Holger Berglund, Berghaga 10 och Gunnel Karin Strömqvist, Berghaga 6, Bråneryd  
 Johan Alfred Sundell, Eskilstorp och Elsa Maria Viktoria Andersson, Eskilstorp  
 Karl Gustav Ingvar Gustavsson, Lekeryd och Astrid Inga-Britt Johansson, Vikingavägen 4  
 Hans Gerhard Johansson, Ljungarum och Inger Marianne Ström, Ekåsgatan 3  
 John Vilhelm Georg Värn, Skärstad och Gerd Rigmor Margareta Hjort, Ådalsvägen 57  
 Evert Teodor Åström, Jönköping och Astrid Irene Lövström, Berghaga 11, Bråneryd  
 Jarl Olov Carlsson, Jönköping och Aino Rigmor Elisabeth Svensson, Skolgatan 25  
 Rolf Sune Lars Damberg, Ebbesvägen 6 och Ingegerd Wretman, Ebbes  
 Roland Weimar Sivert Järn, Forserum och Anita Birgitta Johansson, Stensholm 1:256  
 Erik Ingemar Eriksson, Rogberga och Inger Sonja Irene Waern, Stensholm  
 Lars Erik Henry Pettersson, Huskvarna och Elsie Lillemor Waern, Stensholm  
 Alf Helge Gabriel Randau, Ljungarum och Lillemor Jönsson, Fagerslätt 1:108  
 Alvar Åke Viktorsson, Jönköping och Mona Eivor Elisabet Petersson, Hakarp 1:20

Karl Sivert Bertil Johansson, Huskvarna och Inga Birgitta Svensson,  
Fagerslätt 1:94  
 Radoslav Nikolice, Huskvarna och Britt Louise Letell, Bråneryd  
1:35  
 Axel Emil Ullegård, Hjärtorp 6 och Hanna Olivia Olsson, Sand-  
hem  
 Karl Roland Charles Svensson, Tyskängsvägen 3 och Margareta  
Gustavsson, Jönköping  
 Jonny Stig Helge Tuveesson, Hakarpsvägen 108 och Cristina Vera  
Birgitta Johansson, Huskvarna  
 Uno Bennet Hultman, Holavägen 3 och Lillemor Agneta Johansson,  
Huskvarna  
 Sigurd Börje Harry Vallenborg-Oskarsson, Hakarpsvägen 75 och  
Monica Alice Birgitta Bohm, Huskvarna  
 Josef Majoran, Strömmastigen 4, Stensholm och Birgitta Andersson,  
Huskvarna  
 Bernt Egon Veine Stig Sundbäck, Kvarnvägen och Mona Birgitta  
Andersson, Huskvarna  
 Gösta Harald Johansson, Bråneryd 1:18 och Iréne Lilian Margareta  
Björnlund, Jönköping  
 Åke Sigvard Lundgren, Fagerslätt 1:83 och Gunvor Birgitta Dahl,  
Jönköping  
 Berndt Gösta Allan Johansson, Carlforsvägen och Siv Gudrun Anita  
Söderberg, Jönköping

#### *Avlidna 1961*

9/2 Ida Charlotta Falkman, Dalhem, Brunstorp, f. d. 1/7 1869  
i Tysslinge  
 12/2 Anna Charlotta Rosén, Ebbesvägen 28, f. d. 22/7 1893 i  
Nacka Stockholms län  
 13/2 Anna Kristina Josefina Jonsson, Liden 1, Fagerslätt, f. d.  
21/8 1869 i Hakarp  
 5/3 Erik Amandus Klasson, Hagagatan 3, f. d. 3/1 1893 i  
Svarttorp  
 28/4 Olof Axel Elof Olsson, Vipevägen 29, f. d. 17/10 1891 i  
Torshälla  
 26/6 Herman Albert Teodor Appelqvist, Solhemsgatan 16, f. d.  
29/3 1881 i Asa Kronobergs län  
 28/6 Stanislaw Rospedek, Lindarevägen 7, Stensholm, f. d. 23/11  
1915 i Polen.  
 7/7 Karl Otto Tolf, Ädalsvägen 55, f. d. 8/5 1881 i Byarum

- 9/7 Sven Gunnar Georg Fredriksson, Sjöäng, Brunstorp, f. d. 14/3 1920 i Huskvarna
- 25/7 Jon David Karlsson, Ebbesvägen 28, f. d. 27/9 1897 i Byarum
- 21/8 Eskil Titus Emil Ahnström, Hjärttorp 4, f. d. 11/7 1896 i Hakarp
- 29/9 Aron Emil Johansson, Knutstorp, f. d. 5/4 1872 i Hakarp
- 7/10 Johan Albin Karlsson, Holländaregatan 12, f. d. 20/8 1892 i Ekeby, Östergötlands län
- 9/10 Rut Gerda Svensson, Sörskogen, f. d. 15/2 1891 i Ödestugu
- 23/11 Ester Olivia Magnusson, Pettersberg, f. d. 26/7 1880 i Hakarp
- 22/12 Karl Gustav Herman Runn-Malmborg, Bråneryd, f. d. 3/10 1888 i Lekaryd, Kronobergs län
- 30/12 Augusta Karolina Bergström, Mossvägen 3, f. d. 13/9 1888 i Bällefors, Skaraborgs län

Antalet innevånare i församlingen d. 31/12 1961 var 3.070 st. varav 1.585 män och 1.485 kvinnor. Äldst bland kvinnorna var Hilda Ottilia Svensson, Hallen, Stensholm, f. d., 14/9 1868 och bland männen Carl Gustav Svahnberg, Stensholms fabrik, f. d. 13/12 1871.

# *Hakarps kommuns förvaltning år 1961*

*Av Rune Wixe*

Hakarps kommunalnämnds och kommunalfullmäktiges ordförande har under året varit landstingsman Albin Karlsson och nämndeman Gunnar Hakeman. Landstingsman Albin Karlsson avled den 7 oktober 1961 och för återstående del av året tjänstgjorde vice ordföranden Gunnar Hakeman som ordförande. Såsom kommunalfullmäktiges och kommunalnämndens ordförande hade Albin Karlsson tjänstgjort allt sedan år 1944.

Ordförande i kommunens övriga nämnder och styrelser har varit, valnämnden nämndeman Gunnar Hakeman, byggnadsnämnden folkskollärare Axel Werner, hälsovårdsnämnden f. d. gjutaren Karl Ekholm, skol- och biblioteksstyrelserna symaskinsarbetare Rune Gustafsson, ungdomsstyrelsen förman Yngve Svensson, socialnämnden förman Douglas Bagge, barnavårdsnämnden folkskollärare Bror Thunberg, hemhjälpnämnden snickare Knut Pettersson, pensionsnämnden f. d. verkmästaren Carl Sandberg, nykterhetsnämnden åkare Sven Augustsson, taxeringsnämnden nämndeman Gunnar Hakeman, och familjebidragsnämnden lackerare Allan Holmquist.

Den under flera år pågående livliga byggnadsverksamheten har fortsatt även under år 1961. Under året har 32 nya egnahem inrymmande 32 lägenheter samt ett flerfamiljshus inrymmande åtta lägenheter blivit inflyttningsfärdiga.

Det har även förekommit omfattande vatten- och avlopps- samt vägarbeten under året. Järnforsens Vägaktiebolag, Jönköping, har slutfört sina arbeten med nedläggning av ledningar och justering av vägar för följande områden, Mobergsvägen, Fagerbergsvägen och Hakarpsvägen från pumpstationen vid Vipevägen fram till Korsvägsområdet. Kostnaderna för dessa arbeten uppgick till 237.281:— kronor. Vidare har Östra Hasselbacken nyanlagts samt del av af Klerckers väg ombyggt för en sammanlagd kostnad av 17.725:— kronor. Dessa arbeten har utförts i kommunens regi. Vattenverket hade vid årets slut 364 abonnenter vilket betyder en ökning med 44.

På grund av den alltmer ökande byggnadsverksamheten har kommunalfullmäktige beslutat om att kommunalingenjör skulle anställas. Till denna tjänst har utsetts ingenjör Wallis Karlsson, Linköping, och tillträdet skedde den 1 november.

Antalet lärareavdelningar har för det gångna läsåret varit 17. Fem övningslärartjänster har varit inrättade varav en i hushållsgöromål, en i manlig slöjd, en i metallslöjd och två i kvinnlig slöjd. Försöksverksamhet med 9-årig enhetsskola har pågått i klasserna

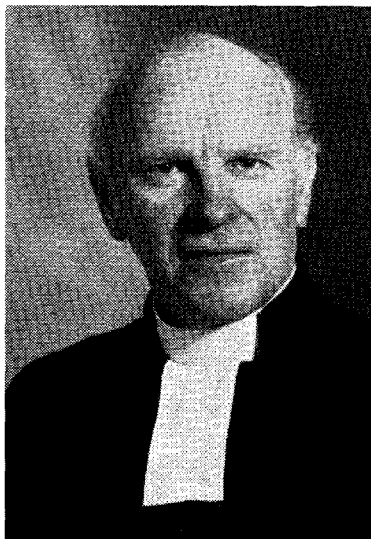
1—6. Antalet inskrivna barn vid höstterminens början var 407. I simskoleundervisningen vid Uddebosjön har 152 elever deltagit.

Bokbeståndet vid kommunens bibliotek uppgick till 3.573 band. Antalet lån utgjorde för vuxna 2.752 och för barn och ungdom 506. Antalet låntagare uppgick till 184 varav 15 barn.

Antalet personer som åtnjutit folkpension uppgick till 261. Kommunens bidrag till folkpensionskostnaderna inklusive de kommunala bostadstilläggen uppgick till 141.639:— kronor.

Kommunens innevånareantal var 3.070 vid årets slut. Av dessa uppbar 948 barnbidrag.

Kommunens utgifter och inkomster har enligt dagbok haft en omslutning av 10.929.848:03 kronor. Utdebiteringen har varit 9:89 per skattekrona för den borgerliga kommunen och 1:06 per skattekrona för kyrkliga ändamål.



## *Ett nytt och dock gammalt pastorat*

*av Harald Möllerström*

*kyrkoherde i Hakarp från d. 1 januari 1962*

De öden som Hakarps pastorat har genomgått är väl inte märkvärdigare än de flestas. Flertalet av församlingarna i stiftet har överförts än till det ena, än till det andra pastoratet, så att nya konstellationer har uppstått. Det märkvärdiga med Hakarps pastorat är, att Hakarps församling har återuppstått som pastorat, trots att den största delen av det forna pastoratet avskilts därifrån. Detta är ju märkligt i en tid, då befolkningen i landsförsamlingarna alltmer minskar. Men det tyder ju också på goda framtidsmöjligheter. Också befinner sig ju en tredjedel av befolkningen i åldrarna under 25 år.

Hakarps historia ser kortast ut så här: annex till Skärstad till 1568, därefter eget pastorat till 1919, så annex till Huskvarna till 1962 och så eget pastorat igen. Här skall inte göras någon historik över pastoratet. Sådana finnes redan. Men några axplock ur historien är kanske av intresse.

Årtalet 1568 är intressant. Vid denna tid hade upprorsfanan höjts mot konung Erik XIV av brodern, hertig Johan. Men nämnda år utfärdade hertigen ett förläningsbrev, av vilket framgår, att Hakarps

förste kyrkoherde hette Haquinus Laurentii (Håkan Larsson). Under 1500-talet kämpade luthersk och romersk lära om Sverige. Striden avslutades på ett sätt genom Uppsala möte 1593. Beslutet på detta möte underskrevs även av pastor i Hakarp, Nicolaus Petri (Nils Petersson).

Jämt ett hundra år därefter, under Karl XI:s regering, byggdes den nuvarande kyrkan. Kyrkoherde var vid denna tid Laurentius Lillander, som tog sitt namn efter den s. k. Lillegården i Hakarps by, där han var född. Vid samma tid flyttades prästgården från sin plats i närheten av kyrkan till sin nuvarande placering.

I denna prästgård hänger numera i dess vackra förrättningsrum oljemålningar av kyrkoherden Joachim Bergman och hans hustru Anna Eleonora Eneroth. Tiden var Gustaf III:s, upplysningens tidevarv, och Bergmans lutherdom synes ha blandats med tidens anda, att döma av hans lärda avhandlingar "Om omöjligheten av transsubstantiationen i den heliga måltiden" och "Om några kännemärken på den sanna religionen".

På Hakarps kyrkogård är vårdar resta över två präster i senare tid i Hakarp, båda medlemmar av utbredda prästsläkter. Per August Almquist, vars tid här inföll 1851--82, tillhörde en prästsläkt, som härstammade från Ölmstad. En broder satt vid samma tid som kyrkoherde i Skärstad, fadern hade varit kyrkoherde i Gränna, och två av förfäderna hade innehaft samma tjänst på Visingsö. Hans efterträdare Olof Henric Rogberg, vars far och farfar var kyrkoherdar i Alseda och vars farfarsfar var kyrkoherde i Fröderyd i mitten av 1700-talet, härstammade från Rogberga, där stamfadern föddes 1660 som son till bonden Israel Hansson.

Den siste kyrkoherden i Hakarp var Knut Anders Sandström, den fjortonde i raden av kyrkoherdar. Under hans tid blev Hakarp annex till Huskvarna. Men redan 1905 hade konungen beslutat, att en komministertjänst skulle inrättas i pastoratet, men först 1910 fick pastoratet sin förste komminister, Simon Sandelius. Denne var under sin tjänstgöring bosatt i Huskvarna. Den första komminister, som bebodde den gamla kyrkoherdebostaden i Hakarp, var Arvid Åstrand, 1918--20, och den siste Josef Larsson, 1946--61.

Ett nytt skede i Hakarps historia har begynt i och med att Hakarp återfått sin gamla rang av pastorat. Detta innebär å ena sidan, att en organisk förbindelse och enhet brutits — en enhet som haft traditionell hävd. Visserligen har denna enhet under de senaste 42 åren varit delad i två församlingar, men gemenskapen har dock funnits där och haft positiva verkningar i mer än ett avseende. Och förvisso vill den mindre församlingen tacka den större för den gångna tiden och tillönska frid och välgång. Pastoratsgränsen är ju dock icke oöverstiglig, de båda församlingarna är — både i bildlig och bokstavig bemärkelse — alltjämt inom synhåll för varandra.

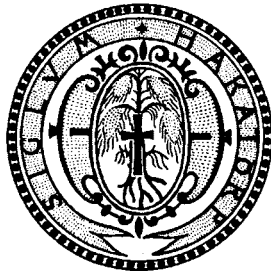
Å andra sidan innebär delningen onekligen ett större mått av frihet och självständighet och därmed också ett större mått av intresse och ansvar för innevånarna av alla stånd. Detta är stora tillgångar och måste anses vara en god drivfjäder till utveckling och framgång, i den mån de rätt beaktas, värdesätts och förvaltas. Vi önska och tro, att alla goda krafter tar i bruk de förefintliga resurserna och att det nya och dock gamla pastoratet därigenom skall gå en god framtid till mötes.

Och vad kan då en nytillträdande präst göra, därtill den förste kyrkoherden under nya förhållanden? Den helige Benedict, f. 550, som ville ge kyrkan en samlad insats av aktivitet, har präglat ordet Ora et labora, vilket betyder Bed och arbeta. Programmet i dessa ord torde alltså vara det mest hållfasta. Det kan kanske närmare precieras med ett ord av en kämpe i nyare tid: Bed som om du vore fullkomligt maktlös, arbeta som om du förmådde allt. Den som här håller pennan önskar, att den Ande som besjalar de ovan nämnda orden, de forntida och de nutida, skall hjälpa fram till just vad de innehålla och lova: en redlig bön, ett redbart arbete, en riklig frukt.

Skrivelser som utgår från pastorsämbetet brukar till sist åsättas pastorsämbetets stämpel. Så må också ske här.

Hakarps församlings stämpel eller sigill har en vördnadsvärd ålder. Kyrkan fick den på 1560-talet. I fyra hundra år har denna stämpel, som har inskriptionen SIGLUM HAKATÖRP, brukats. Dess centrala del är en medaljong med ett kors. Detta kors är med starka rötter fäst vid jorden. Men på korsets stam växer grenar och blad. På dess övre del växer ett träd, som tycks spränga ramen och växa upp i himmelen — det enda träd som så kan göra. Himmels ljus strömmar ned över korset. Och till sist tycker vi oss se korsets tvärsarm tränga genom höljena och sträcka sig mot Hakarps namn.

Så betraktat blir Hakarps sigill en predikan. Vilken fascinerande tanke: varje enkelt betyg, som tages ut på pastorexpeditionen och är försett med denna stämpel, är ett synligt ord om korset, Kristi kors, som vittnar om Guds rikes härlighet och vill nå oss med frälsningens budskap.





# *Polsk-svenska släkten Kusoffsky från Glasberga i Hakarp*

*Av Axel Mollstadius*

Anledningen till att vi här velat förmedla bekantskapen om släkten Kusoffsky framgår av rubriken. Om släktens tidigare ursprung vet vi med säkerhet endast, att dess förste svenske stamfar var född omkring 1688 i Polen.

## SLÄKTENS URSPRUNG OCH SVENSKE STAMFAR

Innan vi går in på den svenske stamfaderns delvis kända livsöden, kan det vara skäl att granska hans släktnamn för att se, om detta kan ge någon ledtråd till släktens ursprung.

### *Släktnamnet Kusoffski*

Några, som sysslat med släktens svenska gren, ha uttalat förmodan, att släkten skulle vara en polsk adelsätt. Sannolikt beror detta på två omständigheter. Den ena är namnligheten med gamla, kända polska släkter såsom t. ex. Kochanowski, känd sedan 1530-talet, Kochorowski, känd sedan 1630-talet, och Kozlowski m. fl.<sup>1)</sup> Den andra omständigheten är, att slutändelsen "ski" anses vara liktydig med svenska prepositionen till, sådan denna förekommer i skrivsättet för äldre svenska adelsnamn. Enligt sistnämnda tolkning skulle Kusoffski alltså betyda: arvtagare till (godset) Kusoff. Nedan omtalade svenske stamfar Johan Kusoffski kom bevisligen i svenske adelsmannen Erik Gustaf Qveckfeldts tjänst. Hade han varit en polsk adelsman, skulle Qveckfeldt troligen icke ha underlåtit att omnämna detta i sina brev (se nedan) och sannolikt ha behandlat honom som ståndsbroder, icke såsom en tjänare. Antagandena om släktens adliga ursprung torde böra hänföras till gissningarnas eller önsketänkandets område.

Måhända kan ändelsen "ski" vara liktydig med prepositionen från. I sådant fall skulle Kusoffski betyda härstammande från en ort Kusoff e. d. I sydspetsen av Polen vid ett av floden Pruths källflöden finns verkligen en liten stad Kusow. Denna kan alltså tänkas ha varit namnbildare till en därifrån härstammande släkt.

Med säkerhet bildades i Polen patronymika genom att lägga ändelsen "ski" till faderns förnamn på samma sätt, som man i Sverige lade ändelsen son till det faderliga förnamnet.<sup>2)</sup> Enligt denna tolkning, som förefaller vara den riktigaste, betyder alltså detta patronymikon Kusoffs son eller på svenskt skrivsätt Kusoffsson.

Släktnamnet stavas, då det 1725–1726 först framträder i Växjö domkapitlets akter och protokoll samt Hakarps ministerialböcker, *Kusoffski* med variationerna Kusofsky, Kusofki, Kusofski, Kusofsky och Kousoffski. En senare generation skriver Quosopski, måhända av uppmärksamhet mot välgöraren Qveckfeldt. Ändringen synes eljest vara obefogad, när bokstaven Q icke förekommer i polska alfabetet.<sup>3)</sup> Den blev också vilseledande därigenom att Q i äldre svenskt skrivsätt är mycket lik bokstaven Z, vilket föranlett vissa sentida ättlingar till skrivsättet *Zusoffski*. Ändelsen ”ski”, på 1700-talet ofta skriven ”skij”, har förvandlats till ”sky”. Huvuddelen av den alltjämt i Sverige kvarlevande släkten skriver sig Kusoffsky.

Efter dessa inledande allmänna kommentarer om släktens förmenta ursprung och släktnamnets stavningsformer övergå vi till skildringen av den polska släktens äldste svenske stamfar

#### *Stamfadern Johan Kusoffski*

Polacken Johan Kusoffskis livsöden äro nära förbundna först med regementskvartermästaren Petter Gabriel Ulfsax' och sedan livet ut med slutligen generallöjtnanten Erik Gustaf Qveckfeldts, varför vi till en början skola kasta en blick på dessa.

*Petter Gabriel Ulfsax* var född 1671. Han började sin militära bana som korpral vid Smålands kavalleriregemente, blev kvartermästare 1702 och avancerade 1708 till sekundkornett vid Södra Skånska kavalleriregementet, blev på hösten 1714 regementskvartermästare vid Benderska dragonregementet, tillfångatogs på senhösten 1715 vid Stresow, men kom hem 1717 och placerades på nytt vid Södra skånska kavalleriregementet 1718, beviljades avsked följande år och avled 1731 på Flenshult i Karlstorps socken (Kalm. I.).<sup>4)</sup>

Det kan i detta sammanhang omnämnas, att Ulfsax fick en polack till svåger, nämligen *Albrecht Mrowinski*. Denne var född i Krakau, Polen, och blev 1703 tillfångatagen vid Pultusk, varefter han överfördes till Sverige och kom i tjänst hos assessor Anders Daniel Stiernklo i Jönköping. Efter sex års tjänst hos denne blev han hösten 1709 korpral vid Smålands kavalleriregemente, då han samtidigt antog Lutherska läran. Han gifte sig 1712 med Petter Gabriel Ulfsax' halvsyster Brita Maria Ulfsax, född 1688, blev ett par månader därefter sekundkornett och 1715 premiärkornett samt fick avsked på hösten 1719.<sup>5)</sup>

*Erik Gustaf Qveckfeldt* hade fått sitt släktnamn efter sin far, som upptagit det efter gården Qveckstad i Södermanland och 1675 blivit adlad med detsamma. Han var född 1688 på Ingsberg i Nässjö socken, blev efter gradpassering och åtskilliga krigsåventyr 1709 kornett vid Upplands tremännings kavalleriregemente. Han deltog på sommaren s. å. i slaget vid Poltava och blev där ”genom livet skjuten av en karbinkula, som gick ut på högra sidan”. Han

var med i den grupp, som följde konung Carl XII till Bender. Såsom kunnig i polska och turkiska språken användes han där i åtskilliga beskickningar till tartarerna men blev vid kalabaliken 1713 tillfångatagen. Han lösgavs emellertid, alldeles utblottad, och gick i fortsättningen de i Bender kvarblivna svenskarna tillhanda genom upplåning av penningar från turkiska köpmän. Han gjorde 1714 åter två besök hos Tartar-Chan, befordrades på hösten s. å. till löjtnant vid Smålands kavalleriregemente och begav sig sedan på hemväg med de övriga svenskarna i Turkiet samt ankom i mars månad 1715 till Stralsund.<sup>6)</sup>

Enligt prosten Theodor Junbecks brev till biskopen i Växjö 9/12 1725, grundat på Erik Gustaf Qveckfeldts uppgifter, och Qveckfeldts brev 28/12 s. å. till Göta hovrätt hade infödde polacken Johan Kusoffski, "om sina 40 år" i späda år kommit till Svenska armén i Polen och under 14 år varit i stadigvarande tjänst hos Qveckfeldt, som medfört honom till Sverige ur sin fångenskap, och "dessförinnan varit 5 år hos en "Regements Qwartermästare vid namn Ullsax".<sup>7)</sup>

*Johan Kusoffski*, som enligt dödsaldern i Hakarp var född omkring 1688, skulle alltså ha hamnat omkring 1695 hos svenska herrar och c:a 1708 kommit i tjänst hos Ullsax, samt ungefär 1712 hos Qveckfeldt.

Huruvida uttalandet att Kusoffski i späda år omkring 1695 kommit till svenskar i Polen är riktigt må lämnas därhän. Däremot förefaller det sannolikt, att han omkring 1708 som hästskötare (?) kommit i tjänst hos nyutnämnde kornetten Ullsax, åtföljt denne till Bender och där omkring 1712 övertagits av kornetten Qveckfeldt samt av honom använts bl. a. såsom tolk under hans beskickningsresor och åtföljt honom på återfärden till Sverige.

Om Erik Gustaf Qveckfeldts och Johan Kusoffskis gemensamma hemresa, eller kanske snarare flykt, från Turkiet till Sverige finns en hos Kusoffskis ättlingar i Stengårdshult bevarad berättelse. Det sägs däri, att de sam över en gränslod, varvid en av dem bar den andre på ryggen, och gömde sig sedan i en skog och ett ihåligt träd på andra sidan. Förföljarna hade emellertid hjälp av en spårhund, vilken lyckades upptäcka dem. På något sätt lockade Kusoffski hunden intill sig och avlivade denne medelst ett raskt halssnitt. Förföljarna fann varken hunden eller flyktingarna utan gick dem förbi. Nästa dag fortsatte de flykten.<sup>8)</sup>

Enligt Qveckfeldts biografi kom de i mars 1715 till Stralsund. Därifrån begav de sig till Sverige, där Qveckfeldt på hösten s. å. blev befordrad till ryttmästare vid Smålands kavalleriregemente. Han deltog sedan i fälttåget mot Norge, febr.—april 1716, samt, utnämnd till livdrabant, i höstfälttåget 1718 mot Norge, där konung Carl

XII stupade 30/11 1718 vid Fredrikshald. Två år senare blev Qveckfeldt utnämnd till korpral (med majors rang) vid Livdrabantkåren.<sup>9)</sup>

Då Kusoffski, enligt Qveckfeldts egna uppgifter, stadigvarande var i hans tjänst, torde han ha åtföljt honom i krig och fred. Vi sakna dock uppgifter om var Qveckfeldt uppehöll sig under de lugnare perioderna. Måhända har han bott på något av moderns gods: Stensholm i Hakarp, Djuvarp i Svarttorp, Ingsberg i Nässjö eller Gishult i N. Solberga. Han gifte sig 1/12 1719 på Hamnaryd i N. Solberga med Birgitta Margareta Hammarfeldt och var 1721 bosatt på säteriet Djuvarp. Den 7/5 1722 köpte han av sin moder Anna Maria Slatte säteriet Stensholm med kvartshemmanet Lilla Tokarp och kvarnen i Hakarp för 4.000 daler silvermynt och fick fasta därpå 21/11 1724. Han flyttade dit senast våren 1723.<sup>10)</sup>

Även om vi skulle lyckas fastställa var Qveckfeldt uppehöll sig, då han icke var i fält, torde det vara omöjligt att därigenom få belägg på Kusoffskis vistelseorter, eftersom han såsom adeltjänare icke var skyldig att mantalsskrivas. Det är dock sannolikt att han åtföljde Qveckfeldt till Stensholm och med säkerhet var han såsom hans uppsare bosatt därstädes 1725.<sup>11)</sup>

Under sin vistelse på Stensholm blev Kusoffski förälskad i Qveckfeldts piga *Ingrid Erikdotter*, som var något år yngre och bosatt på det under Stensholm lydande torpet Glasberget (senare kallat Glasberga). Men eftersom Kusoffski var katolik, kunde han icke få gifta sig med henne. Sannolikt har hans husbonde tillrätt honom att överge sin gamla religion och antaga den svenska. Skärtorsdagen den 25/3 1725 ”antog Johan Kousoffski vår evangeliskt Lutherska lära inför Herrans altare i Hakarps kyrka.” Därmed borde ju det viktigaste hindret för hans åstundade giftermål vara undanröjt. Kyrkoherden Anders Ståhl i Hakarp hyste emellertid betänkligheter mot att denna religionsövergång var fullt tillräcklig. Kusoffski borde vara medveten om vad den nya läran verkligen innebar.<sup>12)</sup>

Följden härav blev, att Qveckfeldt började att på polska (!) undervisa Kusoffski i kristendom och trosartiklarna. Slutligen vände han sig till prosten Theodor Junbeck i Jönköping med förfrågan, om icke Kusoffski vore tillräckligt förberedd för att gifta sig. Junbeck ville tala med Kusoffski själv härom. Denne reste in till Jönköping och tillfrågades av Junbeck, om han ville antaga vår religion, varpå han svarade, att det ville han gärna. Prosten frågade sedan, om han ville förbliva stadigt här i landet. Svaret blev, att han ville förbli hos sin herre, som han så länge följt och tjänat, så länge han levde. Han önskade icke återvända till Polen. Med anledning härav tillskrev Junbeck biskopen i Växjö för att få dennes utslag i ärendet.<sup>13)</sup>

På prosten Junbecks skrivelse 9/12 1725 resolverade domkapitlet 15/12 s. å., att brev skulle avgå till prosten Junbeck med ”antydning till Hr kyrkoherden Ståhl, att han, som han begynt, än vidare Pålacken (Kusoffski) i vår kristendom och trons artiklar informerar, och sedan (han) därutinnan en nödig kunskap erhållit haver, måste han sig hit begiva till Consistorium, då det vidare skall sig yttra om och huruvida honom kan bliva villfarit att få ingå äktenskap med ovan:de piga Ingrid Ericsson.<sup>14)</sup>

Resolutionen delgavs Qveckfeldt och även kyrkoherden Ståhl, vilken senare den 21/12 1725 lät anställa ”examen Catheticum uti Hakarps kyrka i församlingens närvaro med ungdomen, som angivit sig vilja begå Herrns högvördiga Nattvard i instundande Julehögtid, då även Major Qveckfeldts uppappare Johan Kusoffski kom tillstädes, då jag honom nedanskrevne qwaestiones och frågor enfaldeligen förestälte:

1) Fråga: Varför kallas du en kristen?

Svar: Därföre att jag är döpt i Namn Faderns, sönnens och den H. Andes, och haver uti dopet iklätt mig Christum, den jag tror och bekänner vara min Frälsare och Saliggörare.

2) Fråga: Uppå vem tror du?

Uppå Gud.

3) Fråga: Huru många gudar är det?

Svar: En Gud och 3 Personer.

4) Fråga: Vilka äro de tre Personer?

Svar: Gud Fader, Son och den H. Ande.

5) Vad välgärningar hava desse 3 personer gjort dig?

Svar: Gud Fader haver mig skapat, Guds son haver mig återlöst, den H. Ande haver mig helgat.

6) Fråga: Vem har instiftat den H. Nattvarden?

Svar: Jesus Kristus.

7) Fråga: Varför går du till Herrans Nattvard?

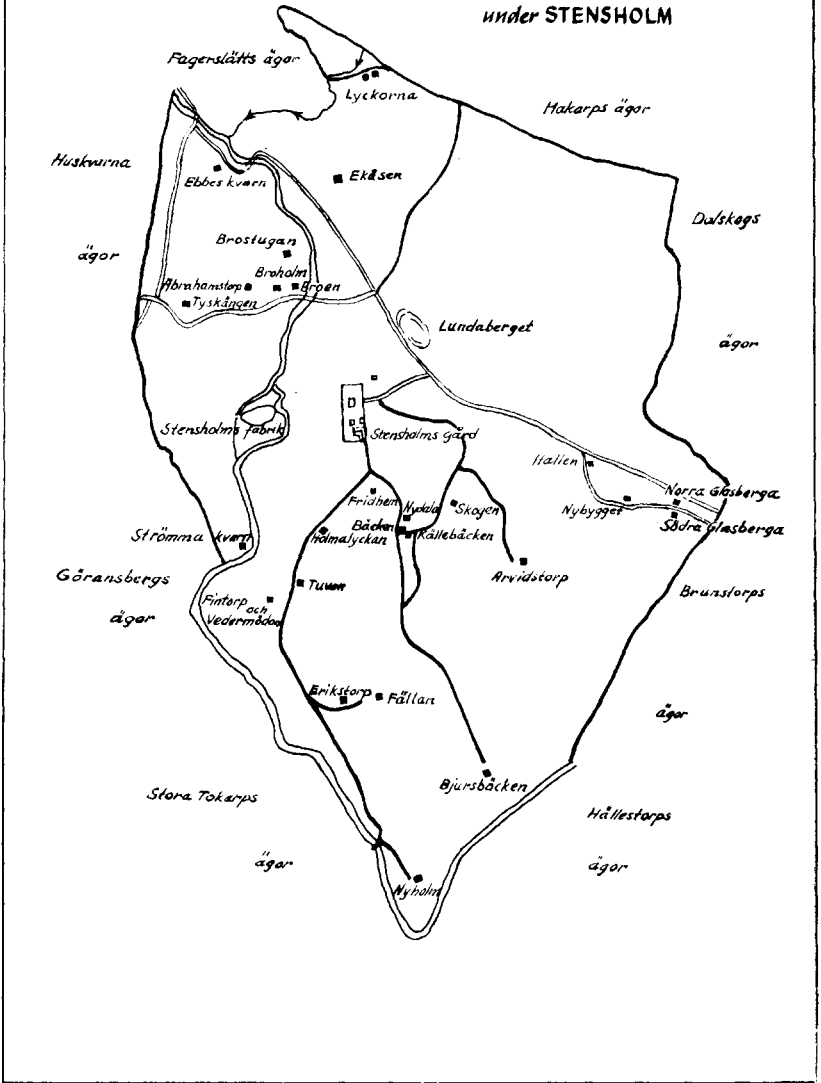
Svar: att jag må få mina synders förlåtelse.

8) Fråga: Vad får du i Herrans Nattvard?

Svar: Jesu lekamen och Jesu blod”.<sup>15)</sup>

Julhögtiden var knappt tilländalupen förrän Qveckfeldt den 28/12 1725 avsände ett brev till prosten Junbeck, vari han framhöll, att Johan Kusoffski varit i hans tjänst 14 år och ärnade däri förbli, att han till börden var polack och i religionen katolik, men kommit i späda år till svenska armén i Polen och alltid varit 30 år hos svenska husbönder, så att han merendels förgätit det katolska väsendet och omsider på Q:s föreställningar beslutat bliva vid vår lära, och att Q. med ospard flit lärt honom förstå, vad han tror,

KARTA ÖVER TORP och BACKSTUGOR  
under STENSHOLM



samt låtit honom i Herrans hus göra sin trosbekännelse och förmärkt, att han fattat större lust att lära sig Guds ord, ehuru det var omöjligt att lära honom hela vår katekes, då han är en karl om sina 40 år, men att han torde komma att lära det nödvändigaste, varom biskopen vid ev. besök torde övertyga sig. Han bad dock, att Kusoffski måtte förskonas från den långa resan till Växjö, "eftersom han är en blödig och mycket stilla karl". Slutligen begärde han, att Kusoffski måtte få "strax" vigas med sin fästmö, eftersom därtill "all anstalt är gjord". Han ansåg också, att fästmän, som "kan väl läsa i bok" vidare skulle kunna "informera honom".<sup>16)</sup>

Qveckfeldt synes ha tröttnat på den religions-byråkratiska tågordningen, ty samtidigt vände han sig i ärendet till Göta Hovrätt, som redan 31/12 1725 resolverade: "Såsom Pålske drängen Johan Kusoffski vår evangeliska lära antaga tänker, och till en begynnelse sig av Prästerskapet därutinnan informera och förhöra låtit, alltså finner Kongl. Rätten, det han i anledning av Kyrkolagens 15 kap. 8 § ifrån det sökta äktenskap med Pigan Ingrid Ericks dotter icke hindras kan".<sup>17)</sup>

Majoren Qveckfeldt visade resolutionen för kyrkoherden Anders Ståhl, och denne förklarade sig efter stor tvekan beredd att förrätta vigseln. Trettondedagen den 6. januari 1726 vigdes i Hakarps kyrka "drängen av polsk nation Johan Kusoffski på Stensholm med pigan Ingrid Ericsdotter i Glasberga". Sannolikt höll Qveckfeldts bröllopfesten på Stensholm i närvaro av brudens anförvanter, gårdens folk och vigselförrättaren. Brudparet fick av sitt herrskap en mycket uppskattad bröllopgåva, nämligen löftet att fritt i sin livstid få bruka och bebo det uppsådda torpet Glasberga på villkor endast, att torpet efter den längst levandes död skulle, likaledes uppsått, återställas till den Qveckfeldtska släkten. De hade äntligen blivit gifta och därtill fått ett eget hem.<sup>18)</sup>

Vigselförrättaren vändades emellertid gruvligen över att han förrättat akten utan direkt tillstånd av högvördiga konsistoriet. Han skrev ett långt brev till biskopen, vari han relaterade hela förhistorien och berättade, att major Qveckfeldt utverkat "Högl. Kongl. Håf Rättens resolution, som här in Originali allerödmjukast följer, så att jag till följe af den ej fördristade mig utan meddela min ämbetes handräckning till Copulations förrättningen, ty anhåller (jag) allerödmjukast om höggunstig ursäkt, om sådant af mig uti enfaldighet skall vara felat, innan jag först hos Eders Faderliga Högvyrldighet som min höga andeliga Förman i ödmjukhet förfrågat, hvarom jag än en gång med allerdjupaste vyrdnat supplicerar icke med ogunst må opptagit blifva, och således tillsluta för mig Eder Faderliga Högvyrldighets alltid betygade Nåd och höggunsteliga hjärtelag". Han avslutade brevet genom att framhålla major Qveck-

feldts önskan, att Johan Kusoffski måtte förskonas från att resa den långa vägen till Växjö för att där examineras, och föreslog i stället, att prosten Junbeck måtte förhöra honom och, om han fann honom någorlunda försvarlig, ge honom tillstånd att bruka sina salighetsmedel i Hakarp.<sup>19)</sup>

Sedan konsistoriet erfarit, att vigseln förrättats med stöd av hovrättens resolution, gällde det att avfatta ett diplomatiskt svar. Målet upptogs vid sammanträde 3/2 1726. Av det långa protokollet framgår, att hovrätten jämlikt kyrkolagen framhållit, att Kusoffski *icke* kunnat *hindras* från sitt giftermål, och att detta heller *icke* varit konsistorii mening, men att hovrätten *icke befallt*, att vigseln skulle förrättas, ty därtill skulle konsistorium ge tillstånd. Vad beträffade den långa resan till Växjö fann konsistorium det betänkligt framhärda i kravet därpå, enär Kusoffski var av "ett blödigt sinne, som vid sådan förekommande svårighet lätteligen torde bringas till annat sinne." Det hela borde hänskjutits till biskopens omprövning. Målet återupptogs 2/3 s. å. Vigsselfrågan avfärdades med uttalandet, "att det som gjort är ej kan återkallas, så må därvid förbliva." Frågan om tillstånd för Kusoffski att begå nattvard, kunde *icke* avgöras "förr än man genom vederbörande ännu får närmare underrättelse om Pålackens framsteg uti sin Christendom och att han alldeles av sagt sig den Påviska läran".<sup>20)</sup>

Hurudan än utgången blev av detta långrandiga äktenskaps- och trosbekännelse-mål, synes Kusoffski och hans hustru ha fört ett ärbart och stillsamt leverne på sitt Glasberga, ty källorna ha intet alls att förmåla om dem — och det goda brukar tiga stilla.<sup>21)</sup>

År 1750 avled och den 19/3 s. å. begrovs i Hakarp "överste Erik Gustaf Qveckfeldts trogne uppappare Johan Kousoffski från Glasberga, död av svår bröstsjuka på sitt 62 ålders år".<sup>22)</sup>

Ingrid Eriksdotter kvarbodde på Glasberga och överlevde sin make i 7 år. Hon avled den 2/6 1757 genom en olyckshändelse, i det att ett träd föll omkull och krossade hennes alla lemmar. "Gud vare oss allom nådig och bevara oss från en hastig bråd död" har kyrkoherden tillagt i begravningsboken. Hon var vid sitt frånfälle 68 år och 10 veckor gammal samt begrovs i Hakarp 12/6. Redan dessförinnan eller den 7/6 förrättades bouppteckning på befallning av generalmajoren Erik Gustaf Qveckfeldt. Tillgångarnas värde upptogs till 172 daler smt, däribland såsom värdefullast 3 kor, tillsammans 30 daler, 2 får, 1 bagge och 1 lamm, tillsammans 4 daler, vidare några enkla gång-, säng- och linkläder samt möbler, en liten silverring och två spännen av silver, en tennskål och en liten tenn-tallrik, samt några kopparföremål, däribland en 18 marks brännvinspanna, som dock var pantsatt i kyrkohärberget för 26 daler. Skulderna upptogs till 21 daler. Likkistan hade general Qveckfeldt bekostat med 3 daler.<sup>23)</sup>



Makarna hade två barn, båda födda i Glasberga, nämligen

1) *Eric*, född 1726 10/9, dpt 11/9. Såsom dopvittnen nämnes: Johan Eriksson i Raten, sannolikt hans morbror, Per Bengtsson i Glasberga, drängen Måns på Stensholm, gudmodern kyrkoherde Ståhls maka Maria Lillander, pigan Annika Persdotter i Glasberga och pigan Maria Knutsdotter på Stensholm. (Se vidare nedan).<sup>24)</sup>

2) *Johannes*, född 1732 16/8, dpt 20/8. Dopvittnen: Jägmästare Hans Lemchen, studenten Montan på Stensholm, kyrkoherdens son Joachim Ståhl, major Qveckfeldts fru Brita Greta Hammarfeldt och pigan Märta Svendsdotter på Stensholm.

Han blev sedermera guldsmed. Det förefaller icke osannolikt, att han tillverkat och vid sin bror Eriks giftermål 1764 skänkt de två silverbägare, märkta E. Z. och E. W., vilka ännu bevaras hos den i Stengårdshult fortlevande släkten. I varje fall blev han lärling hos sin brors sväger i första giftet guldsmedsåldersmannen i Jönköping Lars Bjugg och upptages hos denne i Västra kvarteret 17 i Jönköping ännu 4/7 1774, varefter han spårlöst försvinner. Han är varken gift eller död i Jönköping.<sup>25)</sup>

## SLÄKTENS FORTSATTA UTBREDNING

### *Fältväbeln Erik Kusoffski*

*Erik Kusoffski* föddes den 10. september 1726 på Glasberga i Hakarp och var, såsom ovan nämnts, den dit invandrade polacken Johan Kusoffskis äldste son och därmed den förste ättlingen i släktens polsk-svenska gren.

Redan i unga år blev han lakej på det Qveckfeldtska säteriet Stensholm. Detta framgår av ett kärleksäventyr, som han vid 18 års ålder invecklade sig i. Längre stannade han dock icke på Stensholm.<sup>26)</sup>

Den 2. januari 1747, tjugo år gammal, antogs han såsom volontär i nr 3 vid Överstelöjtnantens kompani av Jönköpings regemente. Han befordrades den 6/9 1748 till korpral i nr 70 vid samma kompani och fick då såsom boställe det till Taglarps mellangård i Byarum hörande soldattorpet. Tre år senare eller den 3/7 1751 blev han sergeant i regementet och fick beställning såsom rustmästare vid samma kompani. Han fick såsom avlöningsboställe den gård, som hans blivande svärfar lämnat redan 1723, nämligen Bubbarp,  $\frac{1}{2}$  mantal krono i Stengårdshult, jämte den därtill anslagna gården Hammelsbo,  $\frac{1}{4}$  mtl skatte i Åsenhöga. År 1767 erhöll han "fältväbels karaktär" och den 8. februari 1777 beviljades han avsked efter trettio års krigstjänst.<sup>27)</sup>

I samband härmed köpte han hemmanet Sandsebo i Stengårdshult och avled därstädes den 23. maj 1799, 73 år gammal, samt begrovs den 4/6.<sup>28)</sup>

Vid besök i föräldrahemmet 1752 hade han trolovat sig med Kirstin Haraldsdotter från Huskvarna, men denna sin förbindelse var han nödsakad att avveckla året därpå, ty då hade han funnit den, som skulle bli hans livs ledsagarinna.<sup>29)</sup>

Han gifte sig den 14. april 1754 i Hakarp med ”dygderika jungfru” *Catharina Elisabeth Biugg*. Hon var född den 2/4 1722 på Bubbarp i Stengårdshult och var dotter till komministerenssonen från Valdshult sergeanten vid Jönköpings regemente *Lars Larsson Biugg*, f. 1700, död 1742 på hemväg från finska kriget, och hans hustru *Hedvig Eriksdotter Thomaei*, död sannolikt 1764. Erik Kusoffskis hustru avled omkr. 1763 och han sökte sig en ny hustru.<sup>30)</sup>

Han gifte sig andra gången den 22. april 1764 i Källeryd med jungfru *Elisabeth Wallin* från Nääs. Hon var född den 3/12 1735 i Källeryd och avled den 15/7 1815 i Sandsebo, Stengårdshult, 80 år gammal, begrovs där 23/7 och var dotter till komministern i Källeryd *Anders Eriksson Wallin*, född 1700 19/2 i Torskinge, död 1763 25/1 i Källeryd, gift där 1726 16/11 med *Margareta Gabrielsdotter Hagelman*, född 1707 2/2 i Källeryd, död där 1792 25/7.<sup>31)</sup>

I sitt första gifte fick Erik Kusoffski tre döttrar, födda på Bubbarp i Stengårdshult, nämligen *Cajsa*, *Lena*, f. 1755 15/8, *Johanna* f. omkr. 1757, och *Christina Maria*, f. 1760 1/1. Dessa döttrars vidare öden äro okända. I varje fall ha de icke kunnat fortplanta släktnamnet.<sup>32)</sup>

I sitt andra gifte fick däremot Erik Kusoffski fyra söner, även de födda på Bubbarp, nämligen:<sup>33)</sup>

1) *Anders*, född 1765 15/6. Han övertog fädernegården Sandsebo, var nämndeman åtm. fr 1806 och avled 1826 21/12. I sitt 1790 10/12 i Stengårdshult ingångna gifte med *Eva Elisabet Persdotter*, född 1769 23/2 i Månsarp, död 1816 26/12 i Sandsebo, dotter av hammarsmedsmästaren i Norrahammar *Peter Lång* och *Elisabet Christina Nordqvist*, hade han sju söner och en dotter, vilka liksom fadern bortlade namnet Kusoffski och använde endast patronymika. Sonen Lars, född 1804, hemmansägare i Tranåsen, Stengårdshult hade med Maria Larsdotter i Karsbo, sonen Anders Larsson, född 1834, hemmansägare i Plombo, Stengårdshult, vilken i sitt gifte med Maria Kristina Svendsdotter, fick sonen Carl Johan Andersson, född 1863 16/4 i Stengårdshult. Denne upptog det latenta släktnamnet, då stavat *Zusowsky*. Han blev första ansvarsmaskinist vid Jönköpings Mekaniska Werkstad, sedan vid länslasarettet och bebodde egen villa vid von Platensgatan 29 i Jönköping, där han avled 30/4 1953. I sitt 1897 7/11 ingångna gifte med *Anna Margareta Gustafsson*, född 1873 29/4 i S. Wing, Älvsb. l., död 1953 4/3

i Jönköping hade han två döttrar båda gifta med bröderna *J.* och *E. Knall*.<sup>34)</sup>

2) *Carl Fredrik*, född 1767 23/1 (se vidare nedan).

3) *Abraham*, född 1769 6/5, hemmansägare av Hösabo i Stengårdshult, känd som en skicklig skytt, död där 1851 10/9, gift 1794 13/3 i Stengårdshult med *Sigrid Svensdotter*, född 1773 25/1 i Plombo, Stengårdshult, död 1841 4/1 i Hösabo. Han bortlade släktnamnet Kusoffski, liksom makarnas 3 söner och 5 döttrar.<sup>35)</sup>

4) *Isak*, född 1772 29/8, hemmansägare av Sandsebo lillegård i Stengårdshult, vilken han fått med hustrun, död där 1839 24/11, gift 1801 19/12 i Stengårdshult med *Maria Elisabeth Thimner*, född 1782 23/5 på Sandsebo i Stengårdshult, död där 1853 31/10. Han bortlade namnet Kusoffski, liksom makarnas 5 söner och 3 döttrar.<sup>36)</sup>

### *Tenngjutaren Carl Fredrik Kusoffski*

*Carl Fredrik Kusoffski* föddes den 23 januari 1767, på rustmästarebostället Bubbarp i Stengårdshult och var den ende av fältväbeln Erik Kusoffskis 7 barn, som bibehöll släktnamnet. Han begav sig till Gränna — sannolikt, enär hans morbror Erik Wallin var bokbindare där — och blev tenngjutare i staden. Han avled 1839 14/10 i Gränna av vattusot 73 år gammal och begrovs 20/10. Efter lysning 1791 27/5 i Jönköpings stadsförsamling gifte han sig i Stengårdshult (där vigseln dock icke är antecknad) med jungfru *Johanna Elisabeth Kinnerus*, född 1770 18/8 i Jönköpings stadsförs., död änka 1846 1/9 i Gränna och änkan Holmgrens gröna gård Västra raden 27 och begrovs 6/9. Hon var dotter till den kände kyrkomålaren *Johan Kinnerus' son*, klockaren i Jönköping *Samuel Kinnerus*, f. 1737, d. 1788, g. 1769 med *Anna Elisabet Törnberg*, f. 1744, d. 1812.<sup>37)</sup>

Makarna fingo 4 söner och 4 döttrar, alla födda i Gränna, nämligen:

1) *Johanna Elisabeth*, f. 1792 23/3, d. 1853 3/3 i Gränna, gift 1819 14/5 i Gränna med ståndsdrabanten, senare målaren *Johan Fredrik Rosenblad*, i hans tredje gifte (gift 1:o med *Regina Eleonora Adler*, d. 1798, 2:o med *Brita Christina Rambeilm*, d. 1815), född 1753, d. 1826 23/5 i Gränna.

2) *Sara Christina*, f. 1793 18/3, d. 1850 18/3 i Gränna, gift 1820 24/11 i Gränna med handskmakaren *Anders Säfbom*, f. 1797.

3) *Rebecka Helena*, f. 1796 23/6, gift med järnhandlaren från Eskilstuna *Lars Isaksson Kullerman*, f. 1785 23/6, d. 1838 30/10 i Gränna.

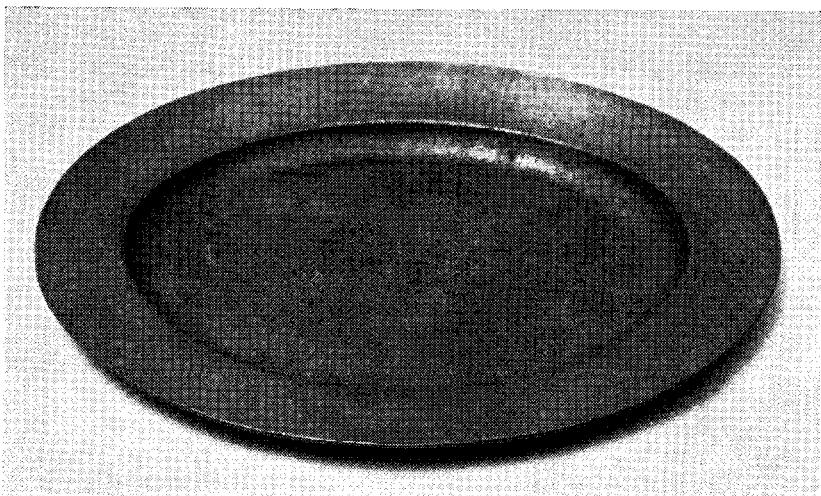
4) *Samuel Fredrik*, f. 1798 3/3. Hans öden äro okända.

5) *Abraham*, f. 1800 28/11, var kopparslagargesäll, då han 1821 8/4 gifte sig i Jönköpings slottsförsamling med jungfru *Anna Catharina Skog*. Därefter äro makarnas öden okända.

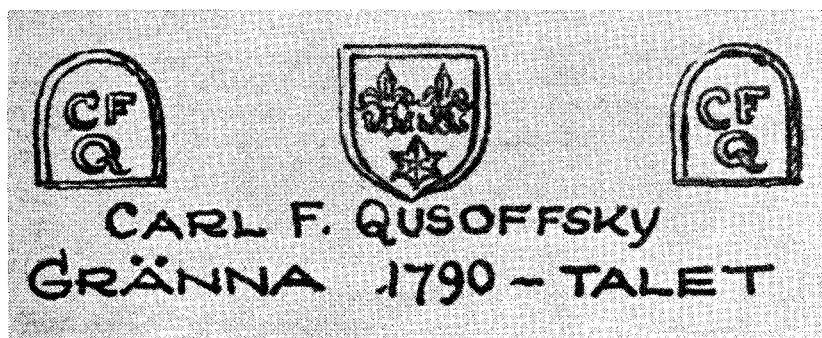
6) *Carl Johan*, f. 1806 8/10 (se nedan).

7) *Adolf Henrik*, f. 1810 13/6. Han var 1826 skomakarelärling hos Johan Grönberg i Gränna och kom 1827 i lära hos svågern Säfbom samt flyttade 1828 till Jönköping. Okända öden.

8) *Clara*, f. 1813 18/6, död 1890 6/11 i Gränna, 77 år gammal och var änka efter en *Sahlström*, med vilken hon gift sig efter 1846. Hon hade en dotter *Gustava* gift med smeden I. A. Rosenborg i Bergsgatan 118, Gränna.<sup>37)</sup>



Tennfat tillverkat på 1790-talet av tenngjutaren i Gränna Carl Fredrik Qusoffski. Detta fat, som är det ena av hans två kända arbeten, tillhör Länsmuseum i Jönköping och är en gåva dit av friherre Rolf Gyllenswaan, Gränna.



Tenngjutaren C. F. Qusoffskis tillverkningsstämplar på ovan avbildade fat.

### Skomakaren Carl Johan Kusoffski

Carl Johan Kusoffski föddes den 8. oktober 1806 i Gränna. Han sattes tidigt i skola och 1822 i lära hos svågern handsmakaren Säf bom. Han övergav dock detta yrke och utbildade sig i stället till skomakare. Såsom skomakaregesäll flyttade han 1829 till L. Trädgård i Jönköping och på våren 1831 till Skövde, där han etablerade sig som skomakaremästare och avled den 10. september 1858.

Gift 1829 27/9 i Jönköpings slottsförs. med jungfru *Sara Maria Forsman*, född 1804 30/1 i Jönköpings slottsförs., död 1874 9/5 i Skövde, dotter av hallrättsvaktmästaren *Anders Forsman*, f. 1759, d. 1828 och *Sara Jacobsdotter*, f. 1765, d. 1828. Svärföräldrarna voro ganska förmögna och efterlämnade till sina två söner och två döttrar en behållning av c:a 3.000 riksdaler.<sup>38)</sup>

Barn:<sup>39)</sup>

1) *Anna Lovisa*, född 1830 28/7 i Jönköpings slottsförs., död där s. å. 15/10.

2) *Charlotta Concordia*, född 1831 20/10 i Skövde, liksom efterföljande barn, gift med skräddaren i Kalmar *Johannes Göransson*.

3) *Gustava Mathilda*, född 1834 4/10, död sannolikt ogift.

4) *Adolf Henrik*, född 1837 15/9 (se nedan).

5) *Johan Fredrik*, född 1843 21/7 (se nedan).

6) *Anna Sofia*, född 1846 11/5, gift med skräddaren i Stockholm *Richard Hedmark*, född 1846 1/5.

I det följande skola vi endast helt kort redovisa släktens fortsatta utbredning.

### *Adolf Henrik Kusoffski*

född 1837 15/9 i Skövde (se ovan), begav sig till Piteå och var 1859—85 bagarmästare därstädes men ägnade sig sedan åt jordbruk i Hörnstorps, Öland, död 1897 2/3 i Örnköldsvik, gift 1861 29/11 med *Johanna Benedikta Hjertstedt*, född 1840 31/3 i Landskrona, död 1878 24/5 i Piteå.

Till mogen ålder hunna söner:

1) *Carl Kusoffsky*, född 1864 2/11 i Piteå, startade 1893 i Örnköldsvik manufaktur- och kappaffär, vilken 1915 ombildades till aktiebolag, då han blev verkst. dir., tillhörde 1902—31 stadsfullmäktige, var 1931—37 rådman och 1899—1919 drätselkammarens vice ordf., RVO., död 1961 16/1 i Örnköldsvik. I sitt 1896 14/7 i Möllstorps, Algutsrum sn på Öland, ingångna gifte med riksdags- och nämndemannadottern *Ottilia Gerda Kristina Petters-*

son, född 1869 10/6 i Möllstorp, död 1955 13/2 i Örnsköldsvik, hade han sönerna, födda i Örnsköldsvik:<sup>40)</sup>

a) *Carl Otto*, f. 1897 4/4, verkst. dir. i AB Carl Kusoffsky 1934, ledamot av stadsfullm. och drätselk., RVO, gift 1922 15/4 med *Ingeborg Margareta Holmström*, f. 1899 24/6. (Son: *Carl Anders*, f. 1932 21/7, anst. i AB Carl Kusoffsky).<sup>41)</sup>

b) *Hartvig Olof*, f. 1904 3/3, redaktör i Aftonbladet, ogift.

c) *Gustaf Adolf*, f. 1906 10/6, köpman i Örnsköldsvik, gift 1932 14/7 med *Signe Ragna Hillevi Sundström*, f. 1907 15/7. (Söner: *Carl Fredrik Bertil*, f. 1935 20/2, *Ulf Gustaf Ragnar*, f. 1937 10/4, *Eric Olof*, f. 1942 25/8).

2) *Richard Kusoffsky*, född 1871 21/11 i Piteå, handlande, död 1913 5/4 i Örnsköldsvik, gift 1896 med *Sigrid Högländer*, född 1869 22/3 i Björnhovda, Öland, död 1941 21/2 i Tenhult. (Makarna hade såvitt känt är endast en dotter *Ella*, f. 1897 2/3, gift 1932 med pred. i Tenhult *Sven Bergqvist*).

3) *Nils Kusoffsky*, född 1878 11/3, var 1895—96 anställd hos brodern *Carl* men gick 1896 till sjöss från Domsjö och avled ogift 1900 4/2 i Rio Grande de Sul i Brasilien.

### *Johan Fredrik Kusoffski*

född 1843 21/7 i Skövde (se ovan under *Carl Johan Kusoffski*), begav sig 1868 till sin äldre bror bagarmästaren i Piteå *Adolf Henrik Kusoffski* och blev skomakaremästare i staden samt även sparbanksvaktmästare, död 1913 27/8 i Piteå. Gift 1:o 1870 med *Maria Mathilda Nordström*, död 1894; 2:o 1895 med *Eva Lovisa Söderström*, f. 1856.

Söner, födda i Piteå:

1) *Karl Vilhelm Kusoffsky*, född 1871 9/8, skräddarmästare, död 1929 1/10 i Piteå, gift 1:o med *Lovisa Wallstedt*, f. 1871; 2:o med *Emma Lundberg*, f. 1878 20/5. (Söner *Johan Wilhelm*, f. 1904 9/4 och *Georg*, f. 1906 27/12, båda gifta).

2) *Tyko Hugo Kusoffsky*, född 1873 29/4, köpman, död 1938 29/9 i Örnsköldsvik, gift med *Christina Hägglöf*, f. 1876 7/11 i Gideå, d. 1853 28/4 i Örnsköldsvik.

Söner:

a) *Henning*, f. 1900 19/11, ogift.

b) *Harry*, f. 1902 29/3, järnhandlare, gift med *Märta Erika Grönlund*, f. 1908 9/2. (Son: *Leif*, f. 1944 30/8).

c) *Hadar*, f. 1907 4/5, folkskollärare i Holmsund, gift med *Hilma Olivia Persson*, f. 1913 21/1 i Vilhelmina. (Söner: *Kjell*, född 1937 14/7, *Hans Hugo*, född 1950 28/4).

Även om vi ovan bortgallrat alla de bönder i Stengårdshult, vilka — ehuru direkt härstammande från Johan Kusoffski — bortlagt dennes släktnamn, och icke kunnat följa alla bärare av namnet Kusoffski på grund av källornas tystlåtenhet om dem, återstå såsom synes åtskilliga mer eller mindre kända.

Den till Hakarp inflyttade polacken Johan Kusoffski och hans där funna maka Ingrid Eriksdotter ha via Stengårdshult, Gränna, Skövde, Piteå och Örnsköldsvik blivit stamföräldrar för en ännu i Sverige kvarlevande, talrik polsk-svensk släkt Kusoffsky.

## KÄLLOR och LITTERATUR

### *Förkortningar*

- EAÄ = G. Elgenstierna, Den introducerade Svenska Adelns Ättartavlor.  
 KXII O = A. Lewenhaupt, Karl XII:s officerare.  
 VDA = Växjö Domkapitels akter.  
 VDP = Växjö Domkapitels protokoll.  
 mb = ministerialböcker (födelse-, vigsel- och dödböcker).  
 db = död- och begravningsbok.  
 fb = födelse- och dopbok.  
 vb = vigselbok.

*Anm.:* Häradernas här använda domböcker förvaras i Göta hovrätts arkiv, Jönköping.  
 Smålandsocknarnas kyrkoarkivalier förvaras i Vadstena Landsarkiv.  
 VDA och VDP förvaras i Stiftsbiblioteket, Växjö.  
 Generalmönsterrullor förvaras i Krigsarkivet, Stockholm.

### *Noter*

- <sup>1)</sup> Nordisk Familjebok m. fl. uppslagsböcker.
- <sup>2)</sup> Nordisk Familjebok, 2. uppl., 19: 405.
- <sup>3)</sup> D:o 21: 1277.
- <sup>4)</sup> EAÄ VIII: 502, tab. 20. KXII O: 722 a.
- <sup>5)</sup> EAÄ VIII: 502, tab. 29. KXII O: 462 a. Smålands kavreg genmönstrulla 1719. Östra hd lagfartsprot. VT 1720, s. 391.
- <sup>6)</sup> EAÄ VI: 102, tab. 4. KXII O: 525 b.
- <sup>7)</sup> VDA 1725 nr 583 och 1726 nr 50, bil. 3. (För ordagranna avskrifter härav, liksom följande rörande Kusoffski, tackar jag varmt fil. dr P. G. Vejde, Växjö).
- <sup>8)</sup> Uppg. av handl. Gunnar Bernhardsson, Plombo, Stengårdshult (gm Länsmuseets registrator I. Meurling).
- <sup>9)</sup> EAÄ VI: 102, tab. 4.
- <sup>10)</sup> Tveta hd lagfartsprotokoll. 1723 13/2, § 20, 1724 21/11, § 53.
- <sup>11)</sup> Jfr L. G. Linde, Sveriges finansrätt, Sthlm 1887, s. 250. I Hakarps mtl 1722—1728, 1732, 1735 och 1738 finnes icke Kusoffski, men däremot 1727, 1728 och 1733 "H. Ingrid på Glasberga", allt enl. undersökn. av Herr G. Thornström, Landsarkivet, Vadstena, för vilken jag tackar.
- <sup>12)</sup> Hakarp vb C. 2, s. 12, slutet av 1725.
- <sup>13)</sup> VDA 1725 nr 583.
- <sup>14)</sup> VDP 1725 15/12 § 10 (s. 373).

- <sup>15)</sup> VDA 1726 nr 47 och 49, bil. 2.  
<sup>16)</sup> VDA 1726 nr 50, bil. 3.  
<sup>17)</sup> VDA 1726 nr 49, bil. 1.  
<sup>18)</sup> Hakarp vb C. 2. Betr. torpet enl. Tvetta hd bou. F. 4, pag. 447.  
<sup>19)</sup> VDA 1726 nr 47.  
<sup>20)</sup> VDP 1726 3/2 § 6 (s. 478 ff) och 1726 2/3 § 14 (s. 559).  
<sup>21)</sup> Tvetta hd domböcker 1720—30, 1749—51, och 1757 ha av mig genomgått utan att Johan Kusoffski eller hans hustru däri påträffats.  
<sup>22)</sup> Hakarp db 1750.  
<sup>23)</sup> Hakarp db 1757, Tvetta hd bou F. 4, pag. 447.  
<sup>24)</sup> Hakarp fb 1726.  
<sup>25)</sup> Hakarp fb 1732. Jönköpings stf hfl A. I:3 pag. 91. Han finnes icke i nästf. A. I:6, pag. 52. Silverbägarernas förekomst enl. kyrkoh. J. Plym-Forsells brev 18/8 1944.  
<sup>26)</sup> Tvetta hd dombok 1744 19/5 § 40.  
<sup>27)</sup> Jönköpings reg. generalmösterrullor.  
<sup>28)</sup> Stengårdshult db 1799.  
<sup>29)</sup> Tvetta hd dombok 1753 26/3 § 72, 15/6 § 9.  
<sup>30)</sup> Hakarp vb 1754. Stengårdshult fb 1722. Åsenhöga mb. Jkpg reg. genmönsterrullor.  
<sup>31)</sup> Källeryd, Stengårdshult, Torskinge mb. Virdestam Växjö hm V: 236.  
<sup>32)</sup> Stengårdshult fb och hfl.  
<sup>33)</sup> Deras ättlingar i Stengårdshult och vissa andra delar av släkten ha utforskats av kyrkoh. J. Plym-Forsell och fröken Asta Odeheim, båda Kusoffski-ättlingar på modernet, samt av kantor Erik Hammar, Falköping. Gunnar Bernhardsson, Stengårdshult har i Jönköpings-Posten 21/8 1957 publicerat "Släkten Zousoffsky från Stengårdshult".  
<sup>34)</sup> Stengårdshult mb, Månsarp fb, JMW arbetarmatriklar, Jönköping (Sofia) försb. bl. a. 1951 pag. 8307, och db 1953, Smålands Allehanda 12/1 1962 2: 1.  
<sup>35)</sup> Stengårdshult mb, och A. I: 3, p. 25, A. I: 5, p. 155.  
<sup>36)</sup> Stengårdshult mb, och A. I: 3, p. 35, A. I: 5, p. 13.  
<sup>37)</sup> Gränna och Jkpg stf mb, Gränna hfl A. I: 16, p. 422, A. I: 17, p. 420, 458, A. I: 16, p. 457, A. I: 19, A. I: 20, p. 415. Gränna nya tidn. 12/11 1890.  
<sup>38)</sup> Jönköpings slotts förs. mb och A. I: 4, p. 217, 358, A. I: 5, p. 210, A. I: 6, p. 236. Jkpg stads bou 1829 2/1.  
<sup>39)</sup> Det efterfölj. enl. utredning av frkn Asta Odeheim i samråd med sl. Kusoffsky i Örnsköldsvik, varav dir. C. O. och G. A. Kusoffsky låtit mig ta del, varför jag tackar.  
<sup>40)</sup> Vem är Vem?, Norrl. s. 217. Sv. Dagbl. 1961 18/1 och 31/1.  
<sup>41)</sup> Vem är Vem?, Norrl. s. 218.





## *Djur i Hakarps natur*

*Av Sven Lundmark*

Den som från Huskvarna via Ädalsvägen kommer in i Hakarps kommun kan inte undgå den storslagna skönhet som Huskvarnaån bjuder. Även om vattenmassorna de flesta av årets dagar leds in i kraftstationernas energialstrande turbiner är ravinen mäktig och de dagar vattnet forsar i den naturliga fåran en välkomsthälsning till ett naturområde som trots kulturpåverkan och industrialisering har mycket av det ursprungliga kvar. Det gamla ättestupsberget, Lunda-berget, de bördiga markerna kring Stensholm och uppdämningen av Huskvarnaån, som blivit ett fågelområde, gör tillsammans med skogen hela kommunen till ett viltområde i tätortens närhet. Området är så rikt att en fullständig inventering och ännu mindre beskrivning över de viltarter som förekommer är omöjlig med endast några få år som inventeringstid. Men jag hoppas att med följande rader kunna ge en liten bild av det rika djurlivet. En bild hämtad av egna upplevelser och iakttagelser under jakter och strövtåg vid Huskvarnaån och i skogsmarkerna i Hakarp.



*”Just i solnedgången då det skymmer i skogen kan man vänta räven.”*

Den röda tråden får bli den röde, vilde jägaren räven, som trots sin rovgirighet och blodtörst är ett av naturens vackraste barn. Just nu torde vi ha mera räv än någonsin beroende dels på den goda tillgången av smågnagare och dels på att räven i dag inte har någon annan fiende än människan. Förr reglerades tillgången på räv genom varg, lo och örn men dessa djur äro nu fördrivna till fjällområdena. Människans insats är tyvärr inte som den borde vara. Det är inte så många som gitter jaga räv effektivt. Om räven finnes en mängd historier. Ramen och detaljerna kan variera men grundtemat är alltid detsamma — rävens list, fräckhet, förslagenhet och förmåga att klara sin päls även i tillsynes hopplösa lägen.

Tidigt en vintermorgon går jag ut att rasta mina hundar. Snön, som föll dagen förut, ligger fortfarande vit och orörd men sparkas nu upp av de livliga fågelhundarna. Den gamle settern drar i väg över fältet, stannar, drar i vind och smyger framåt. Jag hastar efter och får se ett rävspår ringlande, som ett pärlband över fältet. Efter att ha kopplat hundarna och packat ryggsäcken med fotoutrustning ger jag mig av att spåra räv.

Jag tar spåret bakåt till att börja med. Räven har strukit förbi hönshuset, rotat i gödselstacken och krupit igenom syrenhäcken. Flertalet av våra rävar basera sin försörjning på jakt efter smågnagare. Avvikelserna från dieten äro dock många och i vissa fall totala. Räven vore inte den han är, om han inte anpassade även försörjningen efter de lokala förhållandena. Ett djur med sådana utförsgåvor, som kan livnära sig av sniglar lika väl som av lingon, som kan jaga möss, grodor och i vissa fall rådjur, som förstår att

smyga på speltjäder och vakta vid fasanremisserna, som kan etablera sig som fiskare, som kan vara utan föda i långa tider och i sista stund falla tillbaka på innehållet vid gödselstackar och avskrädeshögar, ett sådant djur bör rimligen klara sig ganska gott.

I gödselstacken har räven rotat efter råttor och i häcken sökt den raphhönsflock, som där brukar söka både foder och skydd. Jag vänder och följer spåret rätt väg. Över fälten ned mot ån. Efter åkanten upp mot fabriken och sedan rätt över fälten och in i skogen. Där har räven strukit förbi ett gryt liksom för att kontrollera att allt är i sin ordning. Snörar så vidare mot ån igen. Stämplarna stå täta, ostörd har han vandrat sakta och filosoferat över livet. I tuvmarken där nere vid ån har räven spiset tidigt morgonmål på några smågnagare. Kanske han också lyssnat till utterns visslingar i vinternatten. Jag har själv många gånger tyckt mig höra det karakteristiska lätet men först nu när ögat släpper rävspåret får jag se utterkanan på den isbelagda ån. Räv kan jag spära en annan dag. Nu tar jag an utterspåret.

Uttern är fiskare och ingenting annat. Jag mötte honom en månljus kväll och han blev lika överraskad. Krökte kroppen som en krypande baby för att sedan sprätta ut som en stålfjäder och i ett par hopp söka sig till vattnet där han smidigt och elegant försvann med en fnysning. Spåret går utefter åns uppdämning ned mot fallen där han har sitt stamtillhåll. Någon gång har han slagit sina karakteristiska kanor utan annan synbar anledning än rena livsglädjen. I vaken vid dämnet har han gått ned i vattnet. Jag står kvar där en stund i hopp att få se honom dyka upp igen men uttern är svår att komma i kontakt med. Det blir rena tillfälligheterna som avgör den saken. Under andjakt kan det ibland hända att jag sett en strimma flyta bort genom vassarna som då en stor gädda går undan i grunt vatten. En kväll i väntan på sträckänderna kom alldeles oförmodat ett brunt huvud med ett par blanka förvånade ögon över en nos med spretande mustascher upp ur vattnet.

Den som vill veta mer om räven måste offra flera nätter på vak i närheten av lyan. Begagnande samma list, fräckhet och förslagenhet som räven, får man många trevliga stunder och lär sig känna inte bara räven utan även en del annat villebråd.

Inte långt från Lundaberget finnes ett otillgängligt stengryt som något år frekventerats av mickel med familj. Jag satt där en natt i maj månad då morkullorna sträckte och en råbock gick skällande i mosskanten. Just i solnedgången då det skymmer i skogen kan man vänta räven. Det var stillhet i skogen vid grytet, att det där nere fanns en familj om minst 6 medlemmar var svårt att tänka sig tills plötsligt en svart nosspets och ett par smala ögon kom fram bakom



*"Rålammen eller kiden föds i början av juni månad."*

en sten. Det var den gamla tiken som smidigt smet mellan stenarna och försvann mot Lundaberget.

Strax efteråt fick jag höra ett hest skällande eller "boffande". Det var råbockens brunstläte och skällande gick han nu att söka sin maka eller kanske för att bevaka sitt revir. Med nyfejade horn och vårens kraft inom sig känner han sig som herre i reviret och är färdig till kamp med varje annan bock som försöker tränga sig in på hans område. Rålammen eller kiden föds i början av juni månad. I juli sällar sig bocken till geten och hennes familj. Under parningstiden i slutet av månaden råder stor oro bland rådjuren och då hörs ofta de speciella lätena, bockens hostningar eller skällanden och ibland rågetters klagande ljud och lockrop. Bockarna uppträda synnerligen aggressivt mot ovilliga getter och jagar dem ihärdigt, ofta i snäva cirklar, runt, runt, nötande marken till ringlande stigar. Människor, som sågo spåren efter rådjurslekarna, trodde förr att helt andra krafter varit i rörelse och så blev älvdansen en realitet i folktron.

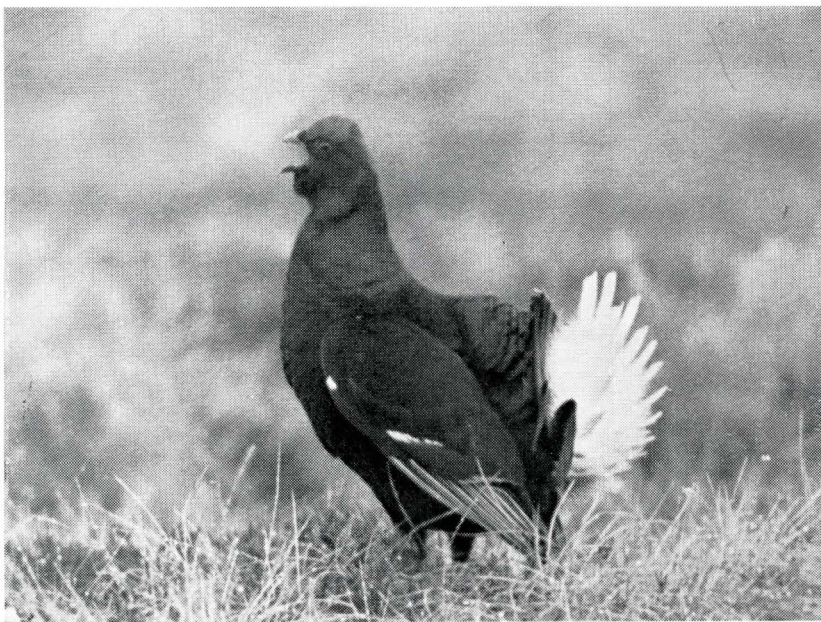
Rävtiken kommer nu tillbaka bärande en fågel i munnen. Med kikaren konstaterar jag att det är en tjäderhöna, som med all säker-



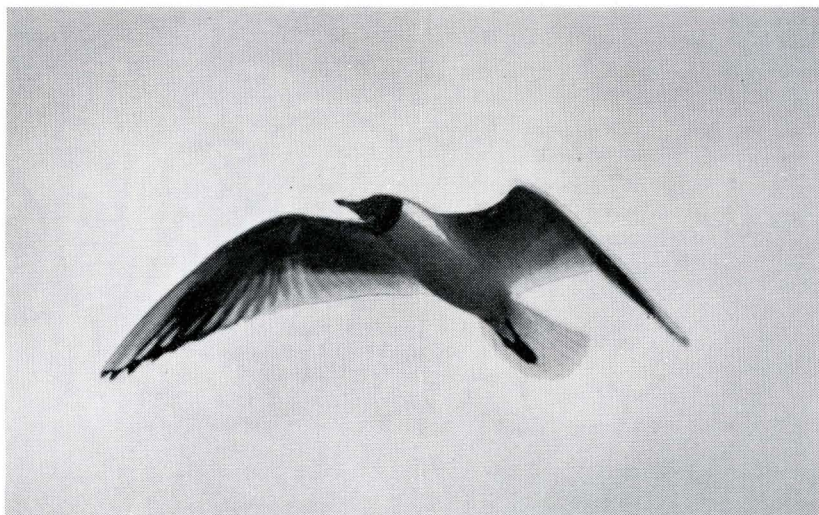
het är tagen på redet. Rävén gör skada på övrigt småvilt och särskilt mycket går åt den tid rävén har valpar. Rävén kanske är en av de viktigaste orsakerna till skogsfågeln katastrofala nedgång de senaste årtiondena.

Det finns ett valspråk som säger att man inte rätt värderar någonting förrän man förlorar det. Beträffande skogsfågeln — tjäder, orre och järpe — faller det sig naturligt att knyta an till det talesättet. Inte därför att det sista tjäderfloget hörts men väl därför att vår skogsfågel sedan 20—25 år tillbaka sitter glesare än normalt. Oroväckande glest. Här i Hakarp är det nu en sensation att få se tjäder eller orre men finns gör dom. Till och med på spelplats där stora evenemang försiggår. Någon har liknat orrspelet vid en operett och tjäderspelet vid en opera och nog är tjädertuppens svarta, massiva uppenbarelse både pompös och dramatisk, där den figurerar på scenen av mossa och bärris.

Rödhaken också kallad "tjäderklockan" ger signal när tjäderspelet skall börja. När dimslöjorna rinner bort mellan trädstammarna och en svag ljusning varslar om ny morgon kommer signalen i dunklet. Det knäpper försiktigt i ena kanten av mossen. Så några knäppningar från andra sidan och snart är spelet i full gång. Knäppningar



*Orrtuppen, en operettcharmör i markerna.*



*"Karaktersfågel för dammen är den brunhuvade skrattmåsen."*

och sissningar blandas till en oordnad kör och någon tupp slår "klunken", ett lustigt läte som hörs långt och påminner om kork-uppdrag ur en butelj.

De stora svarta fåglarna tillhör det ursprungliga, det som alltid har funnits i våra skogar. Det är att hoppas att vi får behålla dem. En annan storfågel har den senaste tiden gästat vår kommun. Min första kontakt hände en vårnatt när jag kom från något sammanträde. Ett ljudligt hoande hördes från Lundaberget. Hornuggla eller Berguv var första tanken. En enkel kontroll genom räkning av intervallens längd mellan ropen gav klart besked. Det var Berguv. Min hustru och jag kunde sedan från vårt sovrumsfönster lyssna till den största av våra ugglor. Ännu mera intryck av viltrik vildmark fick vi när Berguvs ropande blandades med Pärflugglans hastiga skällande.

Det lilla lugnvatten som bildats av Huskvarnaåns uppdamning upp mot Stensholms fabrik är ett ypperligt område för vattenvilt. En junidag ute på maden, som är början till det igenväxta området, kan ge även den mest kräsne ornitolog full utdelning.

Storspovarna stå staty när vi kommer lufsande i dyn och enkelbeckasinerna djick-djackar. På en gång lyfter alla fåglarna och det blir ett drillande och visslande utan like. Att försöka särskilja de olika fåglarnas läten är svårt. Vipans klagande och storspovens



*"Ett ypperligt område för vattenvilt."*

flöjtande kan dock lätt tydas liksom enkelbeckasinens brummande eller bråkande. Snäpporna äro svårare. Ett ilsket giff-giffande är grönbenans signatur och den med övre stjärttäckarna vita är en skogssnäppa.

Från ett videsnår utlöses ett förfärligt skrik liksom från en stucken gris. Det skrämmande lätet kommer från den gråbruna, rödnäbbade vattenrallen som kilar som en råtta mellan vaststuvorna och är mycket svår att få se.

Maden ut mot vassbänkarna är som en fjädermatta. Det gungar och man får en känsla av att mattan ska brista och vi själva försvinna i dyn. Men mattan är seg och nästan torrskodd går det att komma ända ut i vasskanten. Den täta svärgenomträngliga vassen ger ett intryck av djungel och det är svårt att finna en god utkikplats. Men där finns en kraftig stolpe som bjuder säker, upphöjd sittplats och bra utsikt. En tänd pipa lugnar nerverna och kortar av väntetiden.

Från en vassrugge något tiotal meter ut i klarvattnet kommer fågelsång. Först några skärrande toner, som mycket påminner om vassens rasslande för vinden. Därefter stiger sången i klara toner

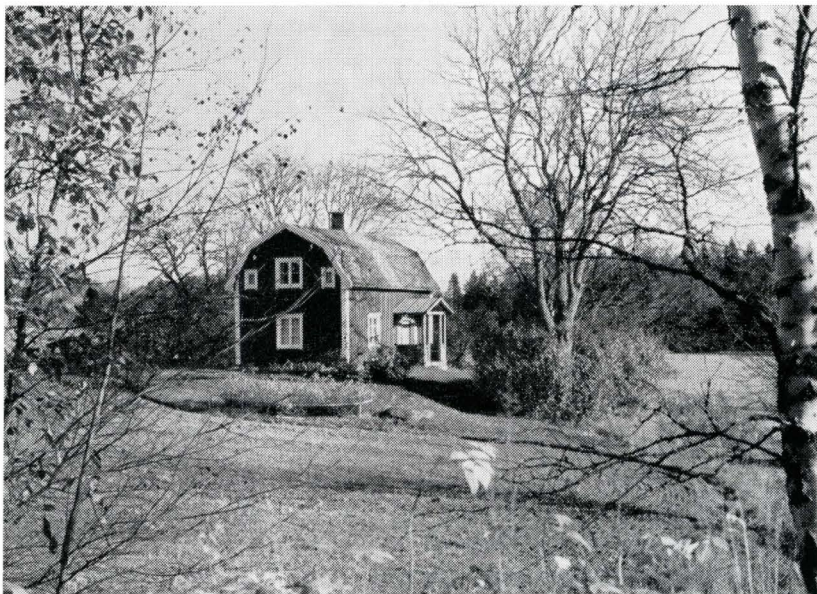


varav en del upprepas som om sångaren riktigt ville lära sig dem tills luften plötsligt tar slut. Men så alldeles oförmodat kommer en klingande drill eller tonrullning, som skulle hedra en kanariefågel, tätt följt av rasslet i vassen som en karaktäristisk signatur. Det är Sävsångaren.

Karaktärsfågel för dammen är den brunhuvade skrattnåsen som med silvergrå vingar och svarta vingspetsar utövar samma vakt-tjänst över blankvatten och vassområden, som viporna på maden. Och i hägn av skrattnås häckar gräsänder och andra tillhörande de egentliga änderna.

Folk i allmänhet anser nog att den där som springer omkring i skogen och vid fågelsjön för att bara titta efter vilt "är en underlig figur" och kanske fälls också det omdömet att "han är väl inte klok". Men vem är klok? När jag i skymningen lyssnar på Berg-uvens hoande från Lundaberget är jag mycket förnöjd med livet och tacksam att med samhället inom räckhåll ändå ha vildmark inpå knutarna.

Men det är också av vikt att vi slå vakt om vår natur och det som växer och lever i skogen, på fälten och i vattnet.



*"Ännu finns idyllen kvar med djurliv inpå knutarna."*

# *Hakarps byggnadsnämnds verksamhet*

*Av Axel Werner*

Red. för årsskriften har begärt ett bidrag angående byggnadsnämndens verksamhet inom Hakarp, eftersom det ansetts lämpligt att belysa den sidan av kommunens uppgifter. Det är ju också så, att allmänheten då och då kommer i ett läge, när den får anledning att komma i beröring med nämnden, och erfarenheterna kan måhända då bli av olika slag.

Enligt gällande byggnadsstadga har byggnadsnämnden att öva inseende över hur kommunens område bebygges. Det åligger nämnden att med uppmärksamhet följa den allmänna utvecklingen inom kommunen och dess omgivningar, att göra utredningar rörande planläggning, bebyggelse m. m., att upprätta förslag och göra framställningar i dessa avseenden, att samarbeta med kommunens övriga myndigheter, att lämna allmänheten råd och upplysningar i byggnadsfrågor samt att övervaka efterlevnaden av gällande lagar, som berör byggnadsverksamheten.

## *Historik.*

Nämnden tillsattes första gången 1930, och första sammanträdet hölls den 6 dec. Ledamöterna var L. W. Bengtsson, P. A. Jernell och A. Werner.

Verksamheten omfattade till en början endast Egnahemsområdet med omnejd, och länsstyrelsen hade fastställt en byggnadsordning, som skulle följas. I början var verksamheten ej av större omfattning, och först 1932 kom ett ärende, som gällde nybyggnad av bostadshus på Jutaholm. Det året hade nämnden 10 sammanträden, och nämnden fick anledning göra en hel del erinringar mot utfört byggnadsarbete.

1933 kom byggnadsförbud inom Fågerslättsområdet i avvaktan på att en byggnadsplan skulle upprättas, och då fick alla ärenden sändas över till länsstyrelsen för att prövas. Detta medförde givetvis, att behandlingen av ärendena tog längre tid. I många fall fick byggherrarna göra ändringar, när ärendena prövades av länsarkitekten, och detta var inte alltid till belåtenhet för tillfället men till fördel för byggnadernas framtida utnyttjande.

1936 gick ett ärende ända till Kungl. Maj:t, innan det blev slutligt avgjort.

1937 började en taxa för ritningsgranskning och besiktningar tillämpas, och avgifterna var skäligen blygsamma. Samma år väckte

länsstyrelsen frågan om införande av arkitektdistrikt för att lösa kommunernas behov av sakkunnigt biträde för byggnadsnämnderna.

1938 kom frågan om byggnadsplan för Brunnstorpområdet upp till behandling, och byggnadsplaneförslaget för Fagerslättområdet blev utställt. Byggnadsnämnden fick nu även uppdrag att övervaka Brunnstorp, medan länsstyrelsen övervägde frågan om planläggning.

1942 utfärdades utomplansbestämmelser för Stensholmsområdet, och nämnden fick öva tillsyn även över detta område, vilket medförde en hel del arbete, inte minst med hänsyn till Stensholms fabriks tydligt visade uppfattning, att man kunde göra ungefär som man behagade, när det gällde byggnationens planläggning och utförande. Det utkämpades flera heta duster mellan nämnden och fabriksledningen.

Samma år framlades förslag om utformningen av arkitektdistrikt i länet, och byggnadsplanen för Fagerslättområdet blev fastställd.

I början av 1943 kom beslut om att byggnadsplan skulle upprättas för Stensholmsområdet. I samband härmed fastställdes en avstyckningsplan för en mindre del av Stensholm. Även å Lunden vid Norra Klevaliden kom en avstyckningsplan till stånd.

Inom det planlagda området kring Egna hem aktualiserades frågan om gatunamn, och nämnden fick gå i författning om att ordna denna fråga. Gatuskyltar anskaffades och sattes upp.

Nu uppgjordes nämndens första statförslag att gälla 1944. Slutsumman uppgick till kr 1.233: 24.

1944 trädde arkitektdistrikter i verksamhet med arkitekt Holmstrand som nämndens sakkunniga biträde. Han skulle besöka nämnden 6 dagar pr år, men alla ärenden skulle tillställas honom för yttrande, innan de behandlades av nämnden. Arkitekten fick också uppdraget att framlägga förslag till byggnadsplan för Brunnstorp. Detta år dryftades även frågan om utomplansbestämmelser för Bråneryd.

Hittills hade nämndens ledamöter själva fått utöva all tillsyn över pågående byggnadsarbete, men nu fick nämnden biträde av arkitekten, och det kunde verkligen behövas. Det var ibland rent häpnadsväckande, hur man på en del håll menade sig kunna utföra arbetena på byggena. På ett ställe göt man grunden utan yttre form och utan någon som helst dränering. Men så rann också vattnet tämligen friskt från källarvåningens väggar.

Från och med 1945 har nämnden avhållit sammanträde regelbundet en gång per månad, och samma år erhöll arkitekt Holmstrand uppdraget att framlägga förslag till byggnadsplan för Stensholmsområdet.

1946 dryftades frågan om lämpligaste samarbetet med hälsovårdsnämnden, när det gällde ärenden, som båda nämnderna måste taga befattning med, och man kom överens om hur då skulle förfaras.

Eftersom det vid många tillfällen hänt, att byggen påbörjats, innan byggnadslov beviljats, beslöt nämnden anmoda byggmästare att förvissa sig om att byggnadslov förelåg i vederbörlig ordning.

Under 1948 fick nämnden anledning ingripa mot ett par byggen å Bråneryd, där arbetet utförts allt annat än fackmannamässigt. Samma år återkallade länsstyrelsen arkitekt Holmstrands förordnande att upprätta plan för Brunnstorp, och detta föranledde nämnden att påpeka, att planläggning var nödvändig på områdena i Brunnstorp, Bråneryd, Lunden och Carlfors.

I juli 1948 flyttade arkitekt Holmstrand och efterträddes av arkitekt Flensborn såsom distriktsarkitekt. I slutet av året hade nämnden anledning anmäla en tredskande byggherre hos länsstyrelsen för att äntligen få honom att taga reson, när det gällde att följa gällande bestämmelser.

1949 utarbetades byggnadsordning för Hakarp, men det dröjde ända till 1951, innan den blev beslutad och kunde börja tillämpas år 1952.

Gatunamn å Ebbes och i Stensholm diskuterades under 1951, delvis efter en pristävlan, som utlysts av Stensholms fabrik. Samma år kom från länsstyrelsen påbud om att befintliga skyddsrum skulle inspekteras och färdigställas. Nämnden anmälde sig som deltagare i en brevkurs angående byggnadslagstiftningen, och denna kurs genomgicks en tid framåt i samband med sammanträdena.

Från år 1953 fick arkitekt Flensborn hand om byggnadskontrollen inom Hakarp, och därmed befriades nämndens ledamöter från uppgiften att fara omkring i kommunen och sätta ut huslägena samt besiktiga pågående byggen.

1954 fick arkitekt Flensborn i uppdrag att delvis omarbeta och fullfölja byggnadsplanen för Stensholmsområdet. Samma år påbörjades Huskvarna stads vattenverk i Brunnstorp.

1955 utfärdade länsstyrelsen utomplansbestämmelser för stora områden av Hakarp, och däri innefattades också Brunnstorp och Bråneryd. I slutet av året kom så förbud mot tätbebyggelse i Brunnstorp och Bråneryd samt beslut om att byggnadsplan skulle upprättas för Carlfors. Detta år behandlades även frågan om Krematoriebygget i Bråneryd, och arbetet där påbörjades.

1956 fick nämnden anledning rikta klander mot en del firmor, som levererade monteringsfärdiga hus, eftersom ansökningshandlingarna för byggnadslov var ofullständiga, och därigenom försenades givetvis behandlingen av ärendena till nackdel för sökandena.

Fastighetsägarna i Bråneryd begärde upprättande av byggnads-

plan för området, och denna fråga behandlades av olika myndigheter, men 1958 förklarade länsstyrelsen, att byggnadsplan för närvarande icke borde upprättas.

Under 1957 fick arkitekt Flensborn uppdrag att upprätta byggnadsplan för Carlfors samt att omarbeta planen för Olstorspsområdet i Egna hem. Nu fastställdes äntligen byggnadsplanen för Stensholmsområdet, men vissa delar undantogs från fastställelse med hänsyn till förhållandena för vatten och avlopp.

1958 förordnade länsstyrelsen, att utomplansbestämmelser skulle gälla för Carlfors, men samtidigt utfärdades förbud mot tätbebyggelse, varför byggnadsföretag där måste underställas länsstyrelsens prövning.

Samma år beslöt Hakarp att ingå som medlem i det nybildade Landskommunernas arkitektdistrikt, och följden härav blev, att arkitekt Flensborn sades upp som byggnadsnämndens konsulent och efterträddes av arkitekt Fält.

Olstorspsområdet blev nu föremål för en del nybebyggelse, sedan arkitektkontoret gjort upp en plan för husens placering.

Planer framkom på att i närheten av kommunalhuset uppföra radhusbebyggelse. Nämnden hade emellertid den uppfattningen, att radhus ej lämpade sig där, och efter en tids kamp i denna fråga, blev resultatet, att framställningen återkallades från länsstyrelsen, dit frågan förts genom överklagande av nämndens beslut.

1959 genomfördes en planändring av ett mindre område av Stensholmsplanen, och planförslaget för Olstorspsområdet blev fastställt.

Arkitekt Fält slutade sin anställning och efterträddes av arkitekt Sjöholm, som då bl. a. utarbetade en plan för bebyggelsens ordnande utmed Smedstorspgatans övre del, där ett flertal tomter nu fanns tillgängliga för bebyggelse.

Detta år erhöll nämnden sin första skrivmaskin. Tidigare hade ordf. använt sin egen, som nu började bli utsliten efter alla årens myckna användning.

1960 blev det aktuellt med en planändring för övre delen av Egna hem, och arkitekt Sjöholm fick uppdraget att utarbeta ett nytt förslag.

Då det visat sig, att byggherrarna underlåtit att hemställa hos hälsovårdsnämnden om prövning av de sanitära anordningarna, beslöts nu, att hälsovårdsnämndens ordförande skulle kallas till byggnadsnämndens sammanträden och på så sätt få kännedom om de nybyggen och ändringar, som behandlades. Härigenom skulle också byggherrarna kunna besparas besväret att söka särskilt tillstånd hos hälsovårdsnämnden, såvida ej sådant tillstånd av särskilda skäl påkallades.

1961 uppgjordes en rekommendationsplan över hur den nya be-

byggelsen på Göransbergsområdet borde planeras, och i slutet av året tillträdde den nyvalde kommunalingenjören sin befattning och fick övertaga utsättning av huslägen samt kontroll av byggnadsarbetet. Vidare genomfördes en ändring av byggnadsplanen för Göransbergsområdet med hänsyn till den planerade radhusbyggelsen. Nämnden fick slutligen anledning att avstånga en byggmästare från arbete i Hakarp, eftersom han ej fullgjort sina uppgifter som ansvarig arbetsledare på tillfredsställande sätt.

Under 1962 har nämnden givit arkitekt Sjöholm i uppdrag att framlägga en rekommendationsplan för den nya bebyggelse, som förväntas på Olstorspsområdet. Vidare har planändringen å övre delen av Egna hem fastställts och börjat följas, och slutligen föreligger ett förslag till planändring å området mellan Ådalsvägen och Huskvarnaån. Härigenom utvinnes betydligt fler byggnadstomter än enligt tidigare förslag, som ej blev fastställt.

Som en belysning till den utveckling, som nämndens arbete tagit, kan slutligen nämnas, att statförslaget för 1963 har en slutsumma av kr 11.000:—. Det är otvivelaktigt en stor ökning från år 1944.

#### *Nämnden och allmänheten.*

Av det hittills anförda framgår, att nämnden ibland har haft anledning att så att säga taga i med hårdhandskarna, och det är väl ofrånkomligt att det då och då blir kontroverser mellan en nämnd och den allmänhet, som skall betjänas.

Om någon blivit missnöjd med byggnadsnämndens behandling av ett ärende, kan detta givetvis ha haft olika anledningar. Oftast har det nog berott på att ärendet ej varit ordentligt genomtänkt och planerat från början. I sådana sammanhang har det varit av oerhörd betydelse för nämnden att ha tillgång till sakkunnig hjälp, och en hänvisning till rådplägning med arkitekten har som regel medfört, att meningsskiljaktigheterna utjämnats, och frågan har kunnat lösas till belåtenhet för berörda parter. Det kan i detta sammanhang ej nog tryckas på hur viktigt det är, att en byggherre i förväg uppsöker vår arkitekt och diskuterar igenom sina byggplaner. Det medför ju ingen särskild kostnad men ger tillfälle att få frågan belyst ur alla synpunkter, som måste beaktas vid ett byggnadslovs beviljande.

Många har den uppfattningen, att de firmor, som tillhandahåller kataloger över hus, har de enda synpunkter, som kan läggas på ett husbygge. Men med den erfarenhet, som nämnden har av en mångfald fall, måste sägas, att detta är fel. Man får inte låta sig pratas omkull av husförsäljare, utan man måste överväga inte bara husets planlösning utan även, om huset passar för den ifrågasvarande tomtten eller i omgivningen.

Det första en tomtägare bör göra är att få en avvägning av

tomten, så både markägare och nämnd får en klar bild av hur tomten är beskaffad. Det finns minsann inte många plana tomter i Hakarp, och det är ju inte meningen, att marken skall stökas om till oigenkänlighet, när huset en gång är uppfört. I stället skall ju byggnaden infogas i sin naturliga omgivning och förläggas så bra som möjligt ur alla synpunkter. Här må då också pekats på hur viktigt det är, att man får så liten insyn som möjligt från grann-tomterna, och i det avseendet brister det ofta, när en ritning presenteras för nämnden för byggnadslov. Det är därför förklarligt, om nämnden mången gång har haft anledning returnera en ritning för omarbetning. Detta är inte kitslighet från nämndens sida utan en strävan efter att byggherren skall bli så belåten som möjligt med sitt hus, när det en gång står färdigt att användas under många år, kanske för återstående livstiden.

Men det har givits andra anledningar för nämnden att gripa in beträffande byggen. Det finns många dråpliga exempel på hur man av rent oförstånd eller kanske någon gång i ren trilska gjort ändringar eller utfört arbete på sådant sätt, att det strider mot både fastställda ritningar och gällande bestämmelser. Det har inte heller saknats försök att helt gå förbi byggnadsnämnden eller att ej avvakta nämndens beslut. Det är då självklart, att nämnden måst stoppa sådana försök genom förbud mot arbetets fortsättande eller vites-ålägganden och dyl. Att nämnden då mången gång fått huden full är kanske förklarligt men ej försvarligt. Det finns ganska färskta exempel på sådant förfaringssätt, men det är givet, att nämnden ej med förtjusning vidtager lagliga åtgärder, och det sker inte för att låta hävda sig utan för att gällande bestämmelser skall och måste följas.

I sådana här avseenden har det också varit till fördel, att en fortgående kontroll sedan länge kunnat ordnas genom sakkunnig besiktning, ty därigenom har möjlighet funnits att rätta till felaktigheter, innan skadan blivit för stor.

Det anförda ger osökt tillfälle att komma in på den ansvarige arbetsledarens uppgift och betydelse. Även här gäller, att snålheten ej bedrar visheten. Får man alltför pressade anbud för ett bygge, ligger det nära till hands, att man också riskerar ett mindre gott utförande av bygget. Det är därför viktigt att erhålla en ledare för bygget, som är fullt duglig och känner ansvar för att lämna från sig ett fullgott resultat. Men i många fall har nämnden haft tråkiga erfarenheter och anledning att ingripa, för att byggherrens intressen ej skulle bli lidande. Men har byggmästaren ej behagat kalla kontrollanten för besiktning vid rätt tidpunkt, så har stundom en felaktighet upptäckts alltför sent och blivit svårare att avhjälpa. Därför har nämnden beslutat, att kontrollanten inte bara skall

komma, när han kallas, utan även göra kontrollbesök då och då utan föregående kallelse.

När det gäller utformningen av de byggnadsplaner, som kommit till på olika områden i kommunen, har det givetvis uppstått tillfällen då markägare ansett, att deras speciella intressen trätts för nära eller inte beaktats. Därför har en hel del erinringar gjorts, när planförslagen varit utställda för granskning. När nämnden haft att taga ställning till gjorda protester, har det därför varit nödvändigt att väga olika synpunkter mot varandra, för att bästa lösningen skulle komma fram. En del av de framkomna erinringarna har varit tämligen ogrundade och därför blivit obeaktade, men i åtskilliga fall har framförda synpunkter varit värda beaktande och resulterat i ändringar av planerna.

Att utarbeta förslag till byggnadsplan måste självklart vara svårare, när det gäller områden, där en hel del äldre bebyggelse finns, och därför har de flesta protesterna kommit från sådana områden, men genom ett gott samarbete mellan planförfattare och byggnadsnämnd har frågorna kunnat lösas till beläenhet för samtliga berörda parter. Man måste hålla i minnet, att även kommunens intressen måste tillgodoses, när det gäller planläggning, och det allmännas synpunkter får då stundom väga tyngre än enskilda markägares uppfattningar. Vidare må erinras om att även beträffande byggnadsplanering sker en fortgående utveckling, och därför är det viktigt, att planområdena ej göras för stora i början, så man låser fast bebyggelsens utformning för lång tid. En byggnadsplan kan lätt bli litet ålderdomlig, och därför både kan och bör den bli föremål för ändringar till det bättre då och då. Så har ju även skett i vår kommun. Det är helt naturligt, att såväl kommunens myndigheter som allmänheten bör ha sin uppmärksamhet riktad på dessa förhållanden, och att nya och helst friska synpunkter föras fram, när planfrågorna är på tapeten. Efterkloket har mindre värde än framsyntheten.

I sådana här sammanhang har givetvis samarbete kommit till stånd både mellan olika myndigheter inom kommunen och mellan kommunen och länsmyndigheterna. När det gäller planfrågor, har också initiativet mer och mer överflyttats från länsstyrelsen till kommunen, och detta är en utveckling, som måste anses riktig men också förpliktande. Den nya byggnadslagstiftningen har banat väg för större möjligheter till insatser från kommunernas sida.

#### *Ledamöter i nämnden.*

Det kan måhända vara av något intresse att veta, vilka ledamöterna i byggnadsnämnden varit under årens lopp. Det är ju dessa, som är ansvariga för de beslut, som nämnden kommit fram till.



Omsättningen på ledamöter har inte varit så värst stor under de 32 år, som nämnden verkat. Här följer uppräknigen.

L. W. Bengtsson, 1930—1934, P. A. Jernell, 1930—1942, A. Werner, 1930 och allt fortfarande, C. Karlsson, 1934—1940, G. Grythberg, 1940 och allt fortfarande, G. Granquist, 1942—1948, B. Thunberg, 1948 och allt fortfarande, T. Tryggmer, 1961 och fortfarande, I. Svensson, 1961—1962.

Fram till och med 1960 hade nämnden tre ledamöter, men från 1961 har den fem medlemmar enligt den nya byggnadsstadgans bestämmelser.

Enligt den äldre byggnadsstadgan utsåg kommunen två av nämndens medlemmar och länsstyrelsen en medlem. Från 1961 utser kommunen alla ledamöterna.

I sammanträdena deltar dessutom nämndens arkitekt och numera även kommunalingenjören och hälsovårdsnämndens ordförande. Dessa har yttranderätt men ej rösträtt.

#### *Slutord.*

Den här redogörelsen kan måhända anses vara ensidig, då endast nämndens syn på förhållandena kommit till synes. Därför hade det kanske varit lämpligt, om någon utomstående även fått komma fram med synpunkter på nämndens åtgöranden, men det har legat utom ramen för uppdraget.

## *Hundskatt i Hakarp*

År 1861 meddelades i kungörelse att skatt på hundar skulle få utgå om kommunerna så beslutade. Skatten per hund fick dock ej överstiga 5 Rdr.

Vi kan föreställa oss att frågan om skattens vara eller ej, samt hur pengarna som influtit skulle användas, vållade diskussioner bland kommunalmännen.

Som ofta då det gäller hundar så luftade fiender och vänner sina känslor inför de fyrbenta som någon har kallat "det bästa hos människan". För Hakarps del var det tydligen intet problem på vad sätt pengarna skulle förbrukas. De skulle gå till barn som för fattigdoms skull ej kunde besöka sockenskolan. Vi tar nog ej fel om vi tror att andra kommuner hade skäl till samma beslut. Som en tidsbild för hundra år sedan har vi gjort några klipp ur Jönköpings Bladet för 1861 som visar något av den reaktion som ärendet åstadkom i nämnda tidning.

*Den 27 juli.*

Hundskatten har, som redan genom telegram meddelats, nu blifwit genom Reg:s kungörelse stadfästad. Denna kungörelse stadgar följande: såwäl skattens utgående som dess belopp, hwilket dock ej må öfwerstiga 5 Rdr. rmt, äfwensom dess användande bestämmes af kommunen sjelf; är öfwerenskommelse i de twenne första punkterna träffad, så skall egare eller innehafware av hundar (eller särskilta slag av dem) i Januari månad hwarje år skriftligen i stad till den tjänsteman, som uppbär utskylder till staden, och på landet till sockennämnd, uppgifwa huru många hundar han innehar och under året will behålla samt av hwad slag de äro; för under årets lopp tillkomna hundar skall enahanda anmälan göras inom en månad. Wid anmälingen skall äfwen den bestämda skatten erläggas, så framt ej annan termin av kommunen utsättes: försummelse i anmälan eller oriktiga uppgifter m. m. medföra, jämte dubbel skatt, böter från 5 till 10 Rdr. rmt. till tweskiftes mellan åklagaren och de fattiga inom kommunen; åtal härom upptagas och afgöras, i stad av poliskammare eller magistrat, å landet af länsstyrelsen; hundskatten är lika utmätningsgild som andra utskylder. Beslut om skattens upphörande fattas i enlighet med dess utgående och meddelas i December månad året innan samma skatt skall upphöra. Statens skogs och jägeribetjante äro för de hundar som de för tjänsten underhålla, fria från beskattning.

*Den 24 oktober.*

Hundskatt är inom Hakarps socken beslutad att utgå med 5 Rdr. pr. hund, och inkomsten anslagen till föda och kläder åt barn af sådana föräldrar hwilka för medellöshet icke kunnat sända sina barn åt sockensskolan.

*Den 21 november.*

Om hundskattefrågan har tillsändts Red. en uppsats, den wi anse endast behöfwa till sitt hufwudinnehåll upptagas. Ins. påyrkar högsta tillåtna skatt, men för den saken behöfwer ej särskilt pareras: hundskatt ju högre dess bättre, har blifwit dagens lösen, och ett försök att framställa en annan åsigt skulle för närwarande ej löna sig. I afseende på skattens användande föreslår Ins. alternatiwt inrättande af en söndagsskola för handwerksgeäller och lärlingar, samt inrättande af ett försörjningshus för afsigkomna medborgare. Till det senare ändamålet blefwe dock inkomsten alltför obetydlig, och det förra wore det egentligen kommunens skyldighet att ändå ombesörja. Ins. slutar likwäl sin uppsats med att påyrka uppskof med beslutet om skattens användande tills det wisat sig huru mycket den kommer att uppgå till och däruti instämma wi med honom.

*Den 23 november.*

Hundskatt är på Wisingsö bestämd till 2 Rdr. 50 öre. I Ölmstad och Wireda socknar är beslutadt icke åsätta hundskatt, hwilket ger Grenna Tidning anledning påminna dessa församlingar "att i händelse deras hundar anfalla förbifarande och söka skrämma hästarna, man har rättighet att slå ihjäl byrackorna".

Är det således Grenna Tidnings mening att beskattade hundar hafwa rätt till dylika ofog? Märkligt dock att se huru opinionen i hundskattefrågan utväxt till en jargon, som will förtrycka hwarje motsatt åsikt. Just med anledning häraf taga wi oss friheten förespå ett snart öfvergående af detta egna slags rabies cannina ty stränga herrar regera wanligtwis ej länge.

*Den 3 december.*

Efter det hundskatt i Söderhamn antagits blef frågan om användandet af densamma. Då föreslog handlanden R-g att skatteinkomsten borde fördelas mellan hundägarna. En och annan war wiserligen för detta egendomliga förslag men det kunde dock ej genomföras.

## *Hänt i Hakarp under 1961*

### *Januari*

- 10 71 utlänningar finns i Hakarp under 1961. 19 ungrare, 18 finländare, 13 tyskar, 11 danskar, 5 engelsmän, 2 jugoslaver, 2 norrmän och 1 polack.
- 21 Hakarps norra missionsförsamling håller årsmöte. Församlingen har 45 medlemmar. Tillsammans med ungdomsföreningens kassa har verksamheten omslutit 18.100 kronor. Till ordf. väljes Harry Andersson, v. ordf. Henry Andersson, kassör Harald Carlbrant, sekr. Lennart Gustavsson, övrig styrelse är Erik Lindström och Arvid Lövinger. Till församlingsföreståndare väljes pastor Harald Jonsson.
- 25 Länsstyrelsen meddelar Hakarps trafiknämnd att ifråga om hastigheten för motorfordon i Klevabacken får denna ökas från 40 till 50 km i tim. i båda riktningarna.
- 29 Verksamhetsberättelsen för Betaniaförsamlingen i Pettersberg meddelar att församlingen har 91 medlemmar och att kassan omslutit 1.827 kr. Till styrelse väljes Yngve Johansson ordf., Elam Linder v. ordf., Carl Sandberg sekr., Elof Larsson, Åke Gustavsson och Sigfrid Svahn. Till församlingsföreståndare omväljes pastor Harald Jonsson.
- 29 Betaniaförsamlingens Ungdomsförening håller årsmöte. Kassan har omslutit 2.700 kr. Styrelsen omväljes och består av Josef Permestig, Irene Claesson, Ingrid Pettersson, Joel Permestig, Paul Larsson och Lars Åke Larsson.
- 29 Betaniaförsamlingens juniorförening håller årsmöte. Kassan har omslutit kr. 1.700. Styrelsen består av: ordf. Lennart Carlsson, v. ordf. Harald Jonsson. Övrig styrelse är: Margit Green, Åke Pettersson, Oskar Svensson, Rolf Svensson, Per Olof Gustavsson. Vid årsmötet hålles ett trevligt samkväm med prisutdelning.

### *Februari*

- 2 Skolstyrelsen anordnar trafikmöte för skolbarns föräldrar med föredrag om trafikfrågor av polisassistent Eskil Pellman. Mötet som är besökt av ett 100-tal föräldrar avslutas med servering och filmförevisning.
- 3 Vid årsmöte med Hakarps kyrkokör meddelas att kören under det gångna året haft 50 sammankomster och att medlemsantalet är 27 st. Styrelsen består av Göran Håkansson, Eskil Söderström, Bertil Gustavsson, Martin Carlsson och Elsy Flensburg. Till

dirigenter omvaldes Göran Håkansson, Eskil Söderström och Bertil Gustavsson.

- 4 En tjugotimmars kurs i vård av olycksfall hålles i Hemvärnsgården, Stensholm, av Huskvarna Rödakorskår. 30 deltagare får öva sig i att lägga förband och transportera skadade. Kursledare är herr Kurt Svanesson, Huskvarna.
- 5 Hakarpspolisen meddelar att under år 1960 har i Hakarp inträffat 22 trafikolyckor, varav 1 med dödlig utgång, 4 rattfyllerister har gripits och 92 lämplighetsintyg för körkort har inlämnats av vilka 3 st. avstyrkts. Återkallade eller ifrågasatt återkallelse av körkort har skett i 13 fall. 91 delgivande av strafföreläggande varav 15 avser rattfyllerister av hakarpsbor på annan ort har gjorts. Ingen fylleriförseelse inom Hakarp har förekommit. Ett fall av olaga jakt och sex fall av olaga fiske har förekommit. 10 inbrott och 15 andra stölder, en misshandel och sex lägenhetsbråk har anmälts till polisen. Två misstänkta dödsfall och 10 bränder har noterats.
- 19 Gjutareförbundets avd. 115 Ebbes håller årsmöte. Verkställande inom styrelsen är ordf. Erik Karlsson, kassör Otto Adolfsson och sekr. Lars Bäck. Avdelningens ordf. under tio år, Gustav Dahlström, avtackas med blommor och penninggåvor.
- 24 Vid årsmöte med Hakarps Arbetarekommun omväljes till ordf. Stig Drott. Övrig styrelse är Ragnar Karlsson, Folke Karlsson, David Ekberg, Inger Lövgren och Lars Andersson.
- 24 Vid ungdomsträff i IKHP:s stuga utdelas ett 80-tal priser i Ungdomens skidspel. Efter prisutdelningen talar idrottskonsulent C. O. Hofberg om idrott och visar en film om 1960 som idrottsår. Samuel Roman och Leif Andersson får var sin plakett för goda insatser vid SM.
- 27 Hakarps Bygdekör håller årsmöte på Hotell Ådalen. Under föregående år har kören sjungit i kyrkan sju gånger och åtta gånger vid andra offentliga sammankomster. Styrelsen omväljes och består av Axel Werner, Hans Johansson, Lisa Grytberg, Gottfrid Granemyr och Bertil Gustavsson. Dirigenter är Axel Werner och Hans Johansson.

### *Mars*

- 1 Huskvarna—Hakarps Högerförening håller årsmöte. Till styrelse väljes Rolf Björkman ordf. Övrig styrelse är H. Wallin, Gösta Arneklou, Ulf Nordmalm, Tage Briland, Gunnar Hake-man, Siv Bogren, Bo Hjertquist och Ebba Bergenstråhle.
- 4 Hakarps Hemvärn håller årsfest i Hemvärnsgården. Ett porträtt av förre hemvärnschefen Erik Svensson avtäckes. Utmärkelser till flera hemvärnsmän och lottor utdelas.

- 7 Hakarps avd. av R. L. F. håller årsmöte. Styrelsen består av Harald Johansson, Lexarp, ordf., Lennart Gustavsson, Kikstorp, sekr., Uno Lövinger, kassör. Övrig styrelse är Evert Gustavsson, Göransberg och Lars Ottosson, Smedstorp.
- 21 Hakarps vägförening håller årsmöte. Av förvaltningsberättelsen framgår att årets utgifter varit 215.000 kr. Huvudparten av kostnaderna har gått till anläggning och asfaltering av huvudgator. Statsbidrag har utgått med 58.000 kr. för asfaltering och med 10.000 kr. för projektering. Landstingsbidraget har varit 95.000 kr. Styrelsens avgående ledamöter Bengt Bondesson och Sten Gustavsson omväljes. Övrig styrelse är Albin Karlsson, Bengt Alf och Gustav Dahlström.
- 22 Stiftelsen Hakarps Ungdomsgårds årsmöte väljer som styrelse: Ivar Meurling, Lilly Gustavsson, Eskil Söderström, Josef Larsson, Gunnar Hakeman, Martin Carlsson, Elsy Flensburg och Göran Håkansson. Kassen har omslutit 3.000 kr.

#### *April*

- 1 Vid Hakarps Skytteförenings årsmöte väljes till styrelse: Valter Bergström, Karl Östback, Rune Karlsson, Yngve Karlsson och Gunnar Lundsten. Ett flertal priser och utmärkelsetecken utdelas för goda skjutprestationer.
- 7 Metalls avd. 152 Stensholm meddelar i sin årsberättelse att avd:s medlemsantal är 163 st. Kassen har balanserat på kr. 84.146 med en behållning till kommande år av kr. 1.445. I arbetslöshetsunderstöd har utbetalats kr. 6.669. Vid årsmötet väljes till ordf. Tage Nilsson, kassör Lennart Bolmstad, sekr. Bengt Starby, övrig styrelse är Kjell Andersson och Fridolf Hallqvist.
- 9 IKHP håller orienteringstävling med 900 deltagare. Tävlingen hålles öster och söder om Drättinge gård i Skärstad och omfattar 17 klasser varvid längsta banan är 10,8 km. och den kortaste 2,5 km. Orienterare från hela Sverige har mött upp och goda tider noteras.
- 13 Vid skolinskrivning av nya elever vid Hakarps skolor inskrives 64 st. 41 vid Nordskogen, 16 vid Fagerslättskolan och 7 st. i Kyrkskolan.
- 19 En av Hakarps äldsta byggnader kanske den allra äldsta, den s. k. Brånerydstugan skall nedmonteras och flyttas till Huskvarna Hembygdsförenings samlingar vid Kruthuset. Huskvarna D. K. har givit föreningen tillstånd att flytta stugan.

## *Maj*

- 6—7 21 st. konfirmander från år 1921 håller kamratträff i Hakarp. Samling skedde vid kyrkan där kransar nedlades på avlidna kamraters gravar. Efter att deltagarna övervarit högmässan i kyrkan samlas man på Sunds pensionat varefter träffen avslutas med samkväm på Ungdomsgården.
- 25 Vid fastställelse av den nya pastoratsindelningen meddelas att regeringen beslutat att Hakarps församling skall bilda eget pastorat fr. o. m. den 1 jan. 1962 med kyrkoherde stationerad i Hakarp.

## *Juni*

- 3—4 Hakarps konfirmationsklass bestående av 36 konfirmander konfirmeras av komm. Josef Larsson under lördagen, med nattvardsgång vid söndagens högmässa.
- 16 Hakarps kyrkl. arbetsförening gör utfärd med buss till Skåne med 35 deltagare. Färden ställdes till Hälsingborg och med färjan över sundet besöktes även Hälsingör i Danmark.
- 27 Vid sammanträde med Hakarps kommunalfullmäktige beslutas bl. a. att inköpa fastigheterna Fagerslätt 1:41 och Fagerslätt 1:42 till ett pris av 33.700 kr. Beslut fattas även att anställa en kommunalingenjör som svarar för kommunens gator och fastigheter, vatten och avloppsledningar.

## *Juli*

- 25 Den kommitté som samlat namnunderskrifter på en petition med begäran att få behålla komminister Josef Larsson som kyrkoherde i Hakarp har lämnat sina listor med 500 namnunderskrifter till Domkapitlet. Kommittén anser att komminister Larsson, som kom till Hakarp den 1/11 1944, har genom sin verksamhet i församlingen, väl meriterat sig till kyrkoherde i Hakarp.
- 27 Hakarps simskola vid Uddebosjön startar med ett elevantal av 29 st. Om en vecka börjar en ny grupp om 100 elever. Simlärare är som föregående år folkskollärare Stig Holm och fru Lisa Grytberg.

## *Augusti*

- 4 Kyrkorådet behandlar vid sammanträde ansökningarna till den ledigförklarade tjänsten som kyrkoherde i Hakarp. Ansökningar förelåg från fem prästmän nämligen: Kyrkoherdarna Harald

Möllerström, Forserum, Henrik Lindahl, Örberga i Östergötland, Albert Fagner, Forsheda, samt Henning West, Sandby, Öland. En femte sökande var icke behörig.

- 8 Till kommunalingenjör i Hakarp väljer kommunalnämnden ingenjör Wallis Karlsson från Linköping. Ing. Karlsson är född 1932 och beräknas kunna tillträda befattningen i nov. månad.
- 27 Ett kors till minne av de hädangångna på Hakarps kyrkogård vars gravar man ej känner avtäckes av komm. Josef Larsson. Korset som är placerat utmed kyrkväggen till höger om uppgången är av medeltida typ. Initiativet till korset har tagits av länsskogvaktare Ivar Meurling som även ritat detsamma. Avsikten med minneskorset är att det skall användas vid blomstergård åt okända gravar. Avtäckningen sker under god tillslutning av deltagare.

### *September*

- 3 IKHP:s stora ungdomsorientering, Småländska Ungdomsträffen, samlar 326 deltagare från hela Småland och samling sker i västra Rogberga.
- 9—10 KFUK i Huskvarna anordnar samling i Hakarp med deltagare från Bodafors, Växjö, Jönköping och Huskvarna. Ett tjugotal damer deltagar och föredrag hålles av fru Gunborg Bredin och diakonissan Elsy Flensburg. Medverkande i kyrkan var fröken Marie-Helen Edlundh med uppläsning. Föredrag hålles av fröken Linnea Hörlin och kyrkoherde Bertil Alme.
- 10 SAAB, Stensholm har förlängt hyreskontraktet med HVA beträffande Stensholms fabrikslokaler t. o. m. år 1964. Vid fabriken finns cirka 100 anställda.
- 29 Hakarps skolbarn firar minnet av Dag Hammarsköld i Hakarps kyrka. Vid minnesstunden sjunger skolbarnen och tal hålles av komm. Josef Larsson.
- 30 Hakarps kyrkliga arbetsförening firar 40-årsjubileum i Ungdomsgården. Blommor nedlägges på kyrkogården till minnet av medlemmarna Elin Danielsson och Agnes Lax. Vid samkvämet erinrade komm. Josef Larsson om vad föreningen utrett under sin 40-åriga verksamhet. Till medlemmarna Lilly Gustavsson och Karin Söderberg som varit med från starten överlämnas blommor. Sång utföres av Bertil Gustavsson och musik av kantor Göran Håkansson. Högtidligheten avslutas med nattvardsgång i kyrkan.



## Oktober

- 7 På Jönköpings lasarett avlider landstingsmannen Albin Karlsson, Stensholms fabrik, i en ålder av 69 år. Han var född i Ekeby i Östergötland och kom till Hakarp 1917. Han var landstingsman från år 1936, kommunalnämndens och kommunalfullmäktiges ordf. från år 1944.
- 22 IKHP har premiär för hösten i terrängpromenad. 162 deltagare samlas i det vackra höstvädret och under promenaden mötes man av tolv frågor. Bästa resultatet 140 poäng erhåller W. Blomdahl och Bengt Tausson. Bland damer nås bästa poängsiffran av Ingrid Karlsson med 135 poäng och bland ungdom av Lars Nordmalm med 135 poäng.
- 24 Hakarps kommun har beslutat att av 1962 års stat anslå 40.000 kr. till ny belysning utmed Ådalsvägen, en fråga som länge varit aktuell då den gamla belysningen varit alltför bristfällig.
- 25 Vid årsmöte med Hakarps kyrkobrödrakår omväljes till ordf. Hugo Johansson, övrig styrelse är Göran Håkansson, Martin Carlsson, Ivar Meurling och Arne Randau.

## November

- 17 Kyrkoråd, kyrkofullmäktige och pastoratkyrkoråd samlas till samkväm i Ungdomsgården med anledning av att Hakarp vid årsskiftet bildar eget pastorat. Samling sker i kyrkan där kyrkoherde Jakobsson predikar. Vid samkvämet i Ungdomsgården håller pastoratskyrkorådet sitt sista sammanträde. Efter thésupé växlade Huskvarna—Hakarp tacktal genom ordf. i Huskvarna kyrkofullmäktige, folkskollärare Harry Holm, och för Hakarp, kyrkovården Gunnar Hakeman.
- 21 Föräldraträff hålles i Nordskogens skola där 130 föräldrar möter upp för att med barnens lärare samtala om elevernas problem. Rektor Hugo Johansson leder sammankomsten och skolstyrelsen bjuder på kaffe.
- 30 Till Fru Emmy Svenson, Kikstorp, överlämnas, från Jönköpings Läns Mejeriförening, en guldplakett för enastående god mjölkbehandling under 25 års tid.

Vid samma tillfälle överlämnades även en vacker silverskål som tack från Mejeriföreningen. Fru Svensson har tidigare erhållit såväl brons som silverplakett för god mjölkvalité. Prestationen att leverera förstklassig mjölk utan anmärkning under så lång tid är enastående med hänsyn till den stränga kontrollen mjölken genomgår med flera prov varje månad. Utmärkelsen är också lika ovanlig som välförtjänt.

## *December*

- 2 Vid möte med IKHP utdelas ett nyinstiftat vandringspris till idrottsmannen Jan-Erik Johansson. Vandringspriset heter "Anders Forsells minne" och är skänkt av föräldrarna till den nyligen bortgångne medlemmen och friidrottsmannen Anders Forsell.
- 10 Hakarps Bygdekör firar 40-årsjubileum med musikgudstjänst i kyrkan under medverkan av Hakarps kyrkokör. Blommor överlämnas till fru Elsa Johansson som tillhört kören sedan dess bildande. Efter konserten hålles samkväm på hotell Ådalen.
- 14 Till ordf. i kommunalfullmäktige efter framlidne ordf. Albin Karlsson väljer fullmäktige ledamoten Rune Gustavsson och till ordf. i kommunalnämnden väljes Per Kihl.
- 18 Efter komminister Josef Larsson som varit kyrkofullmäktiges ordf. väljer kyrkofullmäktige till ordf. Gösta Eklöf och till v. ordf. Ivar Meurling. Komminister Larsson avtackas av Gösta Eklöf och som minne överlämnas en textad adress med fotografier från kyrkan och prästgården. Efter sammanträdet hålles samkväm i Ungdomsgården.



PRIS 5: —